

16+

Мін

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 17 (5278) 3 мая 2024 г.

ISSN 0024-4686

Сход,
які
аб'ядноўвае
стар. 4—5

Назіраць,
вучыцца,
працаваць
стар. 12

Сцэна —
лекі ад
руціны
стар. 15

Беларуска-расійскі праект з французскім акцэнтам

Фота Сяргея Чыгіра.

26 і 27 красавіка ў Беларускім музычным тэатры прайшлі прэм'ерныя паказы мюзікла Глеба Матвейчука «Небяспечныя сувязі». Гэта беларуска-расійскі праект, які быў ажыццёўлены дзякуючы мастацкаму кіраўніку тэатра Адаму Мурзічу.

Усё творчае жыццё Матвейчука звязана з Масквой, дзе ён і нарадзіўся, але дзіцячыя і юнацкія гады прайшлі ў Мінску. Тут ён займаўся ў дзіцячай студыі пры нашым Вялікім тэатры, тут закончыў каледж пры Беларускай акадэміі музыкі. Яго першым педагогам па вакале быў Адам Асманавіч Мурзіч, які больш за 40 гадоў прысвяціў вакальнай педагогіцы і выхаваў дзясяткі маладых спевакоў, якія дастойна заявілі аб сабе і ў Беларусі, і ў Расіі, і ў еўрапейскіх краінах.

Працяг на стар. 14 ►

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку Беларусі Наталлю Гайдзю з днём нараджэння. «Вы ўнеслі значны ўклад у захаванне і развіццё нацыянальнай культуры. Дзякуючы ўнікальнаму акцёрскаму майстэрству, самабытнаму выкананню і працаздольнасці па праве заслужылі шчырую любоў публікі», — гаворыцца ў віншаванні. Больш за палову стагоддзя творчая дзейнасць артысткі непарывуна звязана з Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатрам. «Упэўнены, вашы талент і шматгранны вопыт і ў далейшым будуць садзейнічаць папаўненню скарбніцы айчыннага мастацтва, заставацца яркім прыкладам для падрастаючага пакалення», — падкрэсліў Прэзідэнт.

Музей. Літаратурна-мастацкая экспазіцыя «Шаржы на класікаў» адкрылася ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. У часовай экспазіцыі, якая аб'яднала матэрыялы не толькі з фондаў музея Коласа, але і з Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, Беларускага саюза мастакоў, прадстаўлены шаржы на вядомых дзеячаў беларускай літаратуры розных мастакоў. Экспазіцыя арганізавана сумесна з навукова-метадычным часопісам «Роднае слова», дзе на працягу апошніх гадоў ажыццяўляецца праект «У анталогію беларускага шаржу».

• Выставачны праект са збору Нацыянальнага гістарычнага музея «Песняры-55», прысвечаны святочнай даце ансамбля, чакае наведвальнікаў. Экспазіцыя складаецца з інфармацыйна-графічнай і прадметнай часткі, якая рэалізавана праз арыгінальныя эскізы сцэнічных касцюмаў, афішы, праграмкі, фатаграфіі, нотныя рукапісы і грампласцінкі, а таксама канцэртныя касцюмы і музычныя інструменты ўдзельнікаў ВІА «Песняры». Выстаўка стваралася на аснове калекцыі гістарычнага музея, а таксама ў супрацоўніцтве з Беларускай дзяржаўнай філармоніяй, Беларускім дзяржаўным архівам кінафотафонадакументаў, Беларускім дзяржаўным архівам-музеям літаратуры і мастацтва, Музеям У. Г. Мулявіна, Беларускім дзяржаўным ансамблем «Песняры». Куратар — Ганна Дабрагост.

Прэм'ера. Спектакль «Мужчына ў падарунак» прадставілі ў Камерным драматычным тэатры, перадае агенцтва «Мінск-Навіны». Прэм'ера — камедыя па п'есе драматурга Аляксандра Галіна «Сірэна і Вікторыя», якая была напісана ў 1997 годзе, за яе пастаноўку браліся многія расійскія тэатры. Рэжысёрам спектакля на сцэне Камернага драматычнага тэатра выступае Наталля Башава. «Акцёры, занятыя ў спектаклі, запатрабаваныя, на піку вядомасці і славы. Матэрыял добры, думаю, глядачам спадабаецца. Ім патрэбны перажыванні. Важна, каб быў зразумелы сюжэт. У гэтым матэрыяле ёсць што разбіраць, над чым разважаць», — адзначыла пастаноўшчыца. У спектаклі іграюць Святлана Нікіфарова, Таццяна Булгакава, Аляксей Шутаў ды іншыя акцёры.

Вернісаж. Выстаўка лінагравюр «Першыя пробы» навучэнцаў Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А. К. Глебава адкрылася ў Нацыянальным мастацкім музеі. У экспазіцыі прадстаўлены каля 25 графічных работ, якія адлюстроўваюць шырокі дыяпазон творчых манер і кампазіцыйных схем, а таксама ўвагу да колеравай гамы, каларыту, тону, прасторавай глыбіні. «Работы ілюструюць сувязь часоў, пераемнасць традыцый і ўзнікненне навацый у беларускім выяўленчым мастацтве», — адзначаюць у музеі. Выстаўка будзе працаваць да 15 мая. Куратарамі выступаюць Лізавета Крывецкая і Дарына Зуева, малодшыя навуковыя супрацоўнікі выставачнага аддзела Нацыянальнага мастацкага музея.

Памяць. Праект майстра рэпартажных здымак Сямёна Шаўцова «Запаведнае месца. ПДРЭЗ», прымеркаваны да Міжнароднага дня памяці пра Чарнобыльскую катастрофу, пачаў працаваць у музейна-выставачным комплексе Гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе». У экспазіцыі прадстаўлены фотаработы, выкананыя аўтарам цягам 2021—2023 гадоў і прысвечаныя Палескаму дзяржаўнаму радыяцыйна-экалагічнаму запаведніку. На яго тэрыторыі і былі зроблены кадры. Арганізатары адзначаюць, што ў рамках экспазіцыі запланавана творчая сустрэча з Сямёнам Шаўцовым.

Рэгіён. Больш за 600 удзельнікаў сабраў у Гомелі першы форум харэаграфіі і балетмайстраў «Сожскі boot». Як інфармуе БелТА, мерапрыемства прымеркавана да Сусветнага дня танца. У праграме — аўтарскія майстар-класы, лекцыя па пастаноўцы шоу для педагогаў, круглы стол на тэму папулярнасці харэаграфічнага майстэрства ў сучасных рэаліях і іншыя карысныя практыкумы. Заклучная частка свята — гала-канцэрт «Танец са смакам якасці»: свае найлепшыя нумары паказалі каля 30 танцавальных калектываў Гомеля.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Няма шэдэўраў, загінулых у забыцці

У літаратурна-музычным салоне музея «Выратаваныя мастацкія каштоўнасці» прайшла сустрэча, прысвечаная Сусветнаму дню кнігі і аўтарскага права, «Няма шэдэўраў, загінулых у забыцці». Ініцыятарам імпрэзы выступіла Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі. Урачыстую атмасферу свята стварылі юныя музыканты, навучэнцы дзіцячай музычнай школы № 1 Брэста, якія адкрылі сустрэчу.

У Сусветны дзень кнігі успаміналі творчыя шляхі знакамітых пісьменнікаў, вялі размову пра ролю кнігі ў фарміраванні чытацкага густу,

абмяркоўвалі спосабы захавання аўтарскіх правоў на творы. Сваім вопытам выдання кніг падзяліліся пісьменніца, выдавец, кіраўнік літаратурнага клуба «ПаэтыКо» Наталля Кандрашук, паэт, бібліяграф Вера Вакула.

Аматары паэзіі з задавальненнем паслухалі вершы Васіля Барысюка, Таццяны Шульгі, маладых, але ўжо вядомых па публікацыях у абласных і рэспубліканскіх выданнях паэтаў — Марыі Навумчык, Кацярыны Мізери, Ірыны Макачук. Пісьменніца Ірына Морых прадставіла аўтарскі зборнік «Незаменимые слова и лица» і кнігу для дзяцей «Стихи о маленькой принцессе и другие»,

Зінаіда Дудзюк распавяла пра гісторыю напісання раманаў «Паляванне зграяй» і «Сыны Рарога», Ірына Фаміна прачытала лірычныя мініяцюры са свайго зборніка эсэ «Мимолетности». Празаік Анатоль Брытун паразважаў пра майстэрства напісання раманаў і дэтэктываў.

Напрыканцы сустрэчы загадчыца філіяла Ірына Тарыма дала слова ўдаве хабараўскага мастака, дзіцячага пісьменніка Аляксандра Лепятухіна Наталлі Лепятухінай. На выстаўцы ў Брэсце прадстаўлены работы з цыкла «Шлях», апошняга і аднаго з самых значных у творчасці мастака.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

Крытычна, па-філасофску

З 2015 года ў горадзе над Нёманам штомесяц праходзіць пасяджэнні створанага Гродзенскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі грамадскага дыскусійнага клуба «Словадром». Літаратары, педагогі, навукоўцы, работнікі культуры, ветэраны працы, навучэнцы ўстаноў адукацыі горада абмяркоўваюць розныя актуальныя тэмы. Галоўная ідэя клуба — кансалідацыя грамадства праз слова.

Красавіцкую сустрэчу клуб прысвяціў Міжнароднаму дню кнігі. Прапанаваная тэма для дыскусіі «Увага: шкодныя кнігі!» знаходзіцца ў рэчышчы маральнай праблематыкі. Акрамя пісьменнікаў, за круглым сталом сабраліся навучэнцы Гродзенскага дзяржаўнага медыцынскага

ўніверсітэта, Гродзенскага дзяржаўнага політэхнічнага каледжа, Гродзенскага дзяржаўнага каледжа бытавога абслугоўвання насельніцтва і Гродзенскай сярэдняй школы № 39 імя І. Д. Лебедзева.

Нельга блытаць шкодную літаратуру з забароненай. На думку нашага дыскусійнага клуба, шкодная літаратура выконвае выхаваўчую функцыю, служыць фарміраванню ўнутранага цензу, спрыяе самавыхаванню чалавека. Спасцігаючы разнастайнасць кніжнага свету, мы выпрацоўваем здольнасць аналізаваць, адсякаць непатрэбнае.

Майскае пасяджэнне дыскусійнага клуба «Словадром» пройдзе на тэму «Увага: добрыя кнігі!» і будзе прысвечана 90-годдзю ўтварэння Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

імпрэзы

Медаль для Кніжнай Феі

24 красавіка дзіцячая пісьменніца Кацярына Хадасевіч-Лісавая адсвяткавала 45-годдзе. З гэтай нагоды ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адкрылася літаратурна-мастацкая экспазіцыя «Казкі Кніжнай Феі».

Павіншаваць пісьменніцу прыйшлі прыхільнікі яе творчасці, бібліятэкары, мастакі, дызайнеры, члены сям'і, калегі. Сярод гасцей — дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Сяргей Усік, старшы навуковы супрацоўнік музея Ірына Князева, старшыня Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Леанід Крыванос. Старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў уручыў пісьменніца за плённую

Кацярына Хадасевіч-Лісавая.

творчую дзейнасць медаль Максіма Багдановіча.

Выстаўка «Казкі Кніжнай Феі» — спроба своеасаблівай справядзачы, мастацкага падсумавання набыткаў літаратурнай дзейнасці Кацярыны Хадасевіч-Лісавой. Наведвальнікі маюць магчымасць пазнаёміцца з літаратурным сусветам пісьменніцы, прадстаўленым у выглядзе планет. Вандруючы ад планеты да планеты, можна даведацца пра дзяцінства і юнацкія гады Кацярыны Хадасевіч-Лісавой, пра сакрэты творчага працэсу і сямейную падтрымку, пра фотасесіі і сустрэчы з чытачамі.

Шчыра віншuem Кніжную Фею Кацярыну Хадасевіч-Лісавую са святам! Жадаем творчага натхнення, новых перамог і ўзнагарод, удзячных чытачоў і новых цікавых кніг!

Алег ГРУШЭЦКІ, фота аўтара

акцыі

Бібліякараван працягвае падарожжа

Па-ранейшаму актуальнай формай нестачы-янарагна абслугоўвання жыхароў сельскай мясцовасці застаецца бібліябус, як і правядзенне культурна-масавых мерапрыемстваў для розных груп чытачоў. Цёплая атмасфера, жывыя зносіны, магчымасць задаваць пытанні, удзельнічаць у абмеркаванні — ва ўсім гэтым маюць патрэбу вяскоўцы.

Бібліякараван «Партызанская паляна» працягвае падарожжа. Днямі накіраваўся па маршруце Трайгі — Мікшаны — Дайлідкі. Супрацоўнікі бібліятэкі знаёмяць

са старонкамі ваеннай гісторыі, а фонам гучаць шчымлівыя ваенныя песні, вершы патрыятычнага кірунку. Зацікавіла віктарына «Па старонках гісторыі». Самыя актыўныя здолелі адказаць на ўсе пытанні. За гэта — адмысловыя паштоўкі. На жаль, не ўсе жыхары змаглі сабрацца на вуліцы. Многіх хвароба прыкавала да ложка. Аднак бібліятэкары не абміналі нікога — заходзілі дамоў да тых, хто па шэрагу абставін не можа паўдзельнічаць у сустрэчы. Сапраўдным падарункам для жыхароў аддаленых вёсак стала выстаўка ваеннай літаратуры. Кожны мог узяць упадабаную кнігу.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

супрацоўніцтва

Разам можам больш

Міжнародны анлайн-круглы стол «Моладзь і патрыятызм» адбыўся ў рэжыме zoom-канферэнцыі. З калегамі з Цэнтральнай гарадской бібліятэкі муніцыпальнай бюджэтнай установы «Цэнтралізаваная сістэма масавых бібліятэк гарадской акругі г. Уфы Рэспублікі Башкартастан» гутарылі супрацоўнікі сеткі бібліятэк Кіраўскага раёна. Мерапрыемства дазволіла ўдзельнікам ацаніць сваю дзейнасць, павысіць прафесійны ўзровень.

Намеснік дырэктара сеткі бібліятэк Кіраўскага раёна Алена Бяляўская ў сваім выступленні «Грамадзянска-атрыятычнае выхаванне ў бібліятэчнай дзейнасці» падкрэсліла: «Для выхавання дастойнага грамадзяніна і патрыёта неабходна фарміраваць у моладзі пачуццё

адданаці і вернасці роднай зямлі, гонару за гісторыю сваёй краіны».

Так, Дар'я Рыцава выступіла на тэму «Роля і месца масавых бібліятэк Уфы ў грамадзянска-патрыятычным выхаванні моладзі». Адэль Вакульская раскрыла пытанне «Патрыятычнае выхаванне дзяцей і падлеткаў на аснове краязнаўства. Вопыт работы бібліятэк». Выступленне бібліятэкара Ісіі Ігібаевай «Панарама праектаў для моладзі мадэльнай бібліятэкі № 10 горада Уфы» датычылася праекта «Крэда паспяховага чалавека», у рамках якога задзейнічаны вядомыя асобы Рэспублікі Башкартастан. Даведаліся ўдзельнікі пра гістарычную акцыю «Дыктоўка Перамогі», інклюзіўную пляцоўку «Разам мы можам больш», рубрыку ў сацыяльных сетках «Як жыць бібліятэка» і інш.

Наталля ХЛАПКОВА

Чытаем з дзяцінства

У сталічнай бібліятэцы № 7 адбылася анлайн-сустрэча з дзіцячымі пісьменнікамі Саратава. Мерапрыемства прымеркавалі да «Тыдня дзіцячай кнігі», што праводзіцца расійскімі калегамі штогод у красавіку.

Вядучая анлайн-сустрэчы супрацоўнік Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Іна Фралова распавяла пра творчыя праекты, звязаныя з далучэннем дзяцей да чытання, і прадставіла ўдзельнікаў з беларускага боку Таццяну Дземідовіч і Алену Лемеш.

Загадчык бібліятэкі Аксана Шваб расказала пра літаратурныя мерапрыемствы, якія ладзяцца для маленькіх чытачоў.

Са свайго боку пісьменніца Юлія Ключева пазнаёміла прысутных з літаратурным жыццём Саратава, а таксама прадставіла дзіцячых аўтараў Алену Матавілаву, Вячаслава Матроніна і бібліятэкараў.

Падчас сустрэчы.

Падчас анлайн-сустрэчы вучні малодшых класаў школы № 36 мелі магчымасць задаць пытанні аўтару кнігі «Чатыры лапы» Юліі

Ключевой, выказаць свае думкі і ўражанні.

Ганна СТАРАДУБ
Фота даслана аўтарам

між іншым

Радасць
сяброўскіх сустрэч

У Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы г. Мінска выступілі ўдзельнікі літаратурна-музычнай гасцёўні «Крыніца» (Баранавіцкая цэнтральная раённая бібліятэка імя Яна Чачота, кіраўнік Раіса Раманчук) і тэатральнай студыі «Падмосткі» (г. Мінск, бібліятэка № 11, кіраўнік Ірына Гапонава).

Сутрэча, якая адбылася па ініцыятыве літаратурнай майстэрні «ЛітЭра» (кіраўнік Алена Ждановіч і куратар гурткаў «Лігара» і «Пазітыў»), бібліятэкар Раіса Чамко), з'явілася адразу тры кірункі мастацтва: літаратуру, тэатр і фатаграфію (фотапрактыкум «Пазітыў», кіраўнік Мікалай Ліннік). Фотавыстаўку «Коцікі і "коцікі"» прэзентаваў Мікалай Ліннік.

Вершы, гумарэскі, прозу і песенныя нумары на суд слухачоў прадставіла як сама Раіса Раманчук, так і іншыя ўдзельнікі гасцёўні «Крыніца»: Антаніна Аўчыніківа, Ларыса Глеб... Некалькі сцэн з жыцця беларусаў паказалі ўдзельнікі тэатральнай студыі «Падмосткі».

Святлана КРОПАТАВА

пасляслоўе

Старонкі шэпчуць

У Сморгонскай раённай бібліятэцы прайшло свята ў рамках культурна-асветніцкай акцыі ў падтрымку чытання «Бібліяноч-2024».

Бібліякешынг «Кругом ды навокал... бібліятэкі» і «Квэст у чамадане» сабралі самых дапытлівых чытачоў. Імпрэза «Чароўны шэпт старонак» запрасіла ў таямнічы свет літаратурных прадказанняў. Наведвальнікам прапанавалі майстар-клас па вырабе закладак «Кніжны абярэг» і аквагрым «Фантазія», а таксама паўночны кава-брэйк перад «Ноччу кіно».

Самадзейныя артысты са Сморгонскага раённага цэнтра культуры выступілі з канцэртнымі нумарамі. Госці наведалі арт-вернісаж сморгонскага мастака Яўгена Балаша «Фарбы вясны», які расказаў пра мастацтва жывапісу. Разынкай вечара стаў бібліятэчны атракцыён, на якім разыгралі торт «Бібліяноч-2024» і абанемент на футбольныя матчы сезона.

Юлія ЖУК

Святой памяці верныя

У філіяле сталічнай бібліятэкі імя Уладзіміра Маякоўскага пачала працаваць конкурсная выстаўка творчых работ «Святой памяці верныя», прымеркаваная да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Экспазіцыю склалі малюнкi, фотакалажы, вырабы з фетру, кардону, прыроднага матэрыялу, падрыхтаваныя навучэнцамі пачатковых класаў СШ № 40 г. Мінска. Кожная работа — кароткі і адначасова трапяткі расповед аб тым, што ведаюць хлопчыкі і дзяўчынкі пра вайну, пра месцы памяці, якія наведалі разам з бацькамі, сёстрамі, братамі, пра вялікую каштоўнасць — прадзедавы медалі,

якія з вялікім гонарам захоўваюцца ў сямейных архівах, пра радасць перамогі. Назва выстаўкі цалкам адлюстроўвае агульны настрой твораў, стаўленне дзяцей да тых гістарычных падзей, пра якія маглі толькі чуць альбо чытаць.

Урачыстае падвядзенне вынікаў адбылося 11 красавіка. У склад журы ўвайшлі Ірына Ходзіна, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка», Таццяна Каленік, пісьменніца, ілюстратар, ды іншыя. Журы прыняло рашэнне прызнаць усе работы вартымі перамогі, усіх удзельнікаў узнагародзіць памятнымі падарункамі, а творы апублікаваць на старонках чарговых нумароў «Вясёлкі».

Яна ЖУРАВЕЙ

На сеанс — без білета

У Воранаўскай раённай бібліятэцы «Бібліяноч-2024» прайшла пад слоганам «Без білета на начны сеанс».

На першым паверсе бібліятэкі самых маленькіх чытачоў чакала «Краіна Цудаў». «МультСалон» забаўляў наведвальнікаў паказам мультфільмаў і рухомымі займальнымі гульнямі. Таксама дзеці змаглі прайсці квэст-гульнію «Беларусь мая, сінявокая».

Чытачы, паддмаючыся па загадкавых прыступках, трапілі на выстаўку самых папулярных кніг рознай тэматыкі, побач — дошка пажаданняў і тэматычная фотазона. Усе ахвотныя наведалі пірацкі бар «Тартуга», паваражылі ў патомнай цыганкі і пабывалі ў ролі шпіка. Затым адбылося галоўнае прадстаўленне, у аснове якога — папулярны фільм «Бібліятэкар».

Зарына ВАСЮКЕВІЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Міністр культуры Беларусі Анатоль Маркевіч, выступаючы на сустрэчы міністраў падчас VI Сусветнага форуму па міжкультурным дыялогу «Дыялог дзеля міру і глабальнай бяспекі: супрацоўніцтва і ўзаемадзеянне», прапанавалі пашыраць геаграфію абменных дзён нацыянальных культур. Паводле яго слоў, абменныя дні нацыянальных культур — гэта ўнікальная форма творчага абмену, дзякуючы якой можна закласці аснову супрацоўніцтва на гады наперад. Вядома, што летась міністэрствам і арганізацыямі культуры падпісана больш за 650 пагадненняў аб супрацоўніцтве з калегамі на розных кантынентах.

Пакістанскі культурна-адукацыйны цэнтр адкрыўся ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, інфармуе БелТА. Цэнтр быў адкрыты Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Пакістана ў Беларусі Саджадам Хайдэрам Ханам і прарэктарам па навуковай рабоце Аленай Корскавай. У яго сценах прадстаўлены творы вядомых пакістанскіх мастакоў і фатаграфіі, на якіх адлюстраваны жывапісныя пейзажы Пакістана. Акрамя таго, можна пазнаёміцца з нацыянальным адзеннем, вырабамі ручной работы, якія дэманструюць побыт Пакістана і майстэрства яго рамеснікаў. Намаганямі Пасольства Пакістана ў Беларусі і БДУКМ быў таксама праведзены канцэрт «Міжкультурная сімфонія: Беларусь сустракае Пакістан».

Міжнародным віртуальным праектам «Напішу неба мірным», які праводзіцца ў рамках святкавання 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 80-годдзя Вялікай Перамогі, можна пазнаёміцца на сайце Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў. У яго зборы захоўваюцца 162 творы жывапісу, графікі, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва 42 аўтараў Беларусі — удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны. Сярод іх — Леанід Шчамялёў, Павел Масленікаў, Віктар Грамыка. Адзін з раздзелаў праекта адведзены творам, прысвечаным героям Вялікай Айчыннай вайны, і работам беларускіх аўтараў на антываенную тэматыку. Тут можна ўбачыць работы Арлена Кашкурэвіча, Міхаіла Чэпіка, Васіля Шаранговіча.

Выстаўка «Франтавы малюнак» адкрылася ў Гомелі ў паўднёвай галерэі палаца Румянцавых і Паскевічаў, паведамляе БелТА. Выставачны праект рэалізоўваюць дзякуючы супрацоўніцтву палацава-паркавага ансамбля з Цэнтральным музеем Узброеных Сіл Расійскай Федэрацыі (Масква). У Гомелі дэманструюць лічбавыя копіі франтавых малюнкаў. Іх аўтары — расійскія мастакі XX стагоддзя, у іх ліку — народны мастак СССР Мікалай Жукаў. Наведвальнікі маюць магчымасць убачыць франтавыя малюнкi, якія ахопліваюць перыяд з 1941 да 1945 года.

Інклюзіўны міжнародны арт-праект «Пяць пацунцаў» пройдзе ў Магілёве. Прымеркаваны ён да трох знакавых дат: 85-годдзя з дня ўтварэння Магілёўскай абласной арганізацыі Беларускага таварыства глухих, 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і чарговай гадавіны Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Урачыстае адкрыццё праекта адбудзецца 2 мая на базе галерэі «Арт-цэнтр у Малчанаве». Падчас дэманстрацыі праекта, які працягнецца да 19 мая, у творчай прасторы будзе прадстаўлена каля 100 твораў розных жанраў. Удзельнікі — 18 мастакоў з парушэннем слыху з Магілёва, Бабруйска, Гомеля, Мінска і расійскіх гарадоў — Масквы, Санкт-Пецярбурга, Смаленска, Рыбінска і Іванава. Таксама ў праграме — міні-пенэр на безрэзакі Дубравенкі з 2 да 3 мая.

Дырэкцыя Канскага фестывалю назвала яшчэ аднаго ўладальніка ганаровай «Залатой пальмавай галіны» 77-га кінаагляду. Апроч аўтара «Зорных войнаў» Джорджа Лукаса яе забярэ японская анімацыйная студыя Ghibli. Гэта першы выпадак у гісторыі Кан, калі прыз уручаецца адразу некалькім прадстаўнікам кінасферы. Ghibli была заснавана ў 1985 годзе ў Токіа мультыплікатарамі Хаяа Міядзакі (сярод найбольш уплывовых стужак — «Панесеныя прывідамі») і Ісаа Такахатай (вядомы па фэнтазі «Паданне аб прынцэсе Кагюя»). Апошнім праектам студыі быў аскараносны «Хлопчык і птушка» Хаяа Міядзакі.

Партрэт маладой жанчыны Густава Клімта, які доўгі час лічыўся страчаным, быў прададзены на аўкцыёне ў Вене за 30 мільёнаў еўра. Пра гэта паведамляе БелТА. Аўстрыйскі мадэрніст пачаў работу над «Партрэтам фройляйн Лізерн» у 1917-м, за год да сваёй смерці. Гэта адзін з апошніх твораў майстра. Мастак пакінуў карціну з незавершанымі дробнымі часткамі ў сваёй студыі, калі памёр ад інсульту ў пачатку 1918 года, таму работа была перададзена сям'і, якая замовіла яе. Дакладнае месцазнаходжанне твора на працягу дзесяцігоддзяў і новы ўладальнік не вядомы.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Захаваць культурны

VII Усебеларускі народны сход, які сёлета набыў канстытуцыйны статус, бясспрэчна, стаў найгалоўнейшай падзеяй года, а можа, і наогул у гісторыі нашай краіны ў найбліжэйшыя гады, бо прыняты лёсавызначальныя дакументы і рашэнні для будучыні Беларусі. Сярод удзельнікаў гэтага маштабнага мерапрыемства былі прадстаўнікі самых розных сфер. Дэлегатамі і запрошанымі гасцямі сталі жыхары ўсіх рэгіёнаў. Пасля завяршэння работы УНС мы папрасілі выказаць свае меркаванні членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі, якія бралі ўдзел у гэтым статусным форуме. Яны падзяліліся ўражаннямі і падкрэслілі важнасць прыняцця на сходзе Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі і Ваеннай дактрыны. Некаторыя з дэлегатаў таксама агучылі тыя пагрозы, якія датычацца сферы культуры сёння. А хтосьці выказаў думку, што УНС абавязкова натхніць беларускіх літаратараў на новыя творы, якія падкрэсляць важнасць таго, што адбываецца сёння ў Беларусі.

Аляксандр РАДЗЬКОЎ:

— Што можна развіваць? Толькі тое, што раней было створана. Наша беларуская дзяржаўнасць першапачаткова была створана этнасам, які сфарміраваўся на гэтых зямлях — Полацкім княствам, Вялікім Княствам Літоўскім, БССР. Аднак па-сапраўднаму дзяржава стала развівацца трыццаць гадоў таму, калі пасля распаду СССР наша краіна стала незалежнай. Людзі пачалі ўсведамляць, што для развіцця суверэннай дзяржавы патрэбны пэўныя вельмі адказныя крокі — перш за ўсё моцны, валявы, бойкі і аўтарытэтны лідар. І калі наш народ даверыў дзяржаву такому лідару, мы па-сапраўднаму сталі развівацца сістэмна ў прамысловасці, сельскай гаспадарцы, адукацыі, медыцыне, сацыяльнай сферы. Гэта важнае народнае рашэнне, таму што моцны лідар кансалідуе грамадства. Да яго далучаюцца аўтарытэтныя патрыятычныя людзі, што дазваляе вырашаць стратэгічныя задачы фарміравання моцнай, заўважнай у міжнароднай супольнасці дзяржавы. Зірніце на лідараў сучасных заходніх краін. Ці могуць яны развіваць незалежнасць сваіх краін? Ім далёка да нашага лідара! Нашы людзі адгукнуліся на важныя задачы, пачалі падстаўляць плячо, як мы, калі стварылі грамадскае аб'яднанне «Белая Русь» з першапачатковай ідэяй аб'яднаць прыхільнікаў Прэзідэнта. Зразумела, што ў свеце ёсць саперніцтва. Нягледзячы на прызнанне знешняга свету, сусветнай суполкі, была і зайдзрасць, было і напружанне як знешняе, так і ўнутранае. Аднак менавіта гэтае арміраванне лідара і яго вертыкалі ўлады дазволіла нам выстаяць. Больш за тое, інтэнсіўна развівацца ўсе гэтыя трыццаць гадоў. Аднак лідар разумее, калі задачы ставяцца маштабныя, патрэбна паднімаць і асобныя гаспадаркі, і асобныя галіны, патрэбна працягваць арміраваць грамадства. Такім чынам і ўзнікла ідэя гэтае арміраванне забяспечыць праз Усебеларускі народны сход. У ім бяруць удзел прадстаўнікі ўсіх куткоў краіны ад грамадскіх аб'яднанняў, ад розных структур — гэта розум народа. Прэзідэнт на яго абаянаецца. І таму Усебеларускі народны сход — гэта канстытуцыйны орган. Вы глядзіце, якія задачы дэлегатам даводзілася вырашаць з першага пасяджэння: Канцэпцыя нацыянальнай бяспекі краіны і Ваенная дактрына Беларусі. Гэта актуальна і для лідара, і для кожнага з нас. Аднак пры такім лідары і пры такіх дэлегатах, перакананы, мы справімся і будзем паспяхова развіваць нашу любімую Радзіму і далей.

Ігар МАРЗАЛЮК:

— Канцэпцыя нацыянальнай бяспекі, якая была прынята на VII Усебеларускім народным сходзе, рэагуе на ўсе тыя выклікі, якія мы сёння павінны купіраваць ці ліквідаваць. У ёй мы дэкларуем усе свае самыя важныя каштоўнасці: мы маем сваю нацыянальную самабытнасць, мы самастойная годная нацыя і г. д. Я бы наогул назваў прынятую Канцэпцыю нацыянальнай бяспекі гімнам беларускай нацыянальнай тоеснасці, бо галоўнае, што мы павінны захаваць сёння, — гэта нашу незалежную дзяржаву, сваю культуру, сваю тэрытарыяльную цэласнасць і суверэннітэт. Наш народ сам па сабе ўжо з'яўляецца самабытнай гісторыка-культурнай супольнасцю. Без перабольшвання, пакуль у вечнасці будзе існаваць планета Зямля і ўсё чалавецтва! Менавіта каб захаваць нашы самабытныя каштоўнасці і Беларусь, і прынята Канцэпцыя нацыянальнай бяспекі. Яна вельмі выразна і папулярна тлумачыць усім беларусаненавісцікам, што беларуская дзяржава, калі спатрэбіцца, будзе даваць па руках і па ўсіх астатніх частках цела ўсім, хто паспрабуе нашу самабытнасць парушыць, зняважаць ці асмяяць, такім чынам разбураючы нашы фундаментальныя спрадвечныя каштоўнасці і нашу нацыянальную Канстытуцыю. Адзначу, што я ўжо многа разоў браў удзел ва Усебеларускім народным сходзе (калі не памылюся, чатыры), але сёмы па ліку форум — гэта ўжо кульмінацыя, таму што ён меў зусім іншы, больш высокі статус. Хачу падкрэсліць фундаментальную рэч: калі мы кажам пра сваю Канцэпцыю, мы за нацыянальную разнастайнасць супраць глабалісцкай уніфікацыі. Мы наогул за разнастайнасць свету ў сукупнасці культур, рэлігій і моў, але мы супраць глабальнай татальнай уніфікацыі, якая забірае душу таго ці іншага народа. Таму стратэгічнымі нацыянальнымі інтарэсамі Беларусі сёння з'яўляюцца забеспячэнне нашай незалежнасці, тэрытарыяльнай цэласнасці, захаванне нашага ўнікальнага беларускага народа і суверэннітэту, захаванне непарушнасці нашага канстытуцыйнага строю, а таксама нашай сістэмы

каштоўнасцей, якую мы называем ідэалогіяй беларускай дзяржавы ці беларускім ладам жыцця. Не стамлюся паўтараць, што наша самабытнасць, наша гістарычная памяць, наша сучасная культурная прастора — гэта ўсё тое, што мы сёння называем адным ёмістым спалучэннем «нашы нацыянальныя інтарэсы». А яны ў сваю чаргу немагчымы без усебаковага захавання інстытута традыцыйнай сям'і, бо нічога няма даражэй, чым саюз мужчыны і жанчыны. Нашы нацыянальныя інтарэсы сёння так сама немагчымы без патрыятычнага выхавання, бо праз захаванне нашых спрадвечных традыцый, праз патрыятычнае выхаванне мы захоўваем самае важнае з пакалення ў пакаленне. Мы павінны памятаць, што наша самабытнасць — гэта самабытнасць нашай мовы, нашай гісторыі, нашай дзяржаўнасці, нашай прававой традыцыі. Гэта памяць пра нашых продкаў, іх веліч і мужнасць, пра ўсё тое, без чаго сёння не было б нашай з вамі сінявокай Рэспублікі Беларусь. Таму галоўны культурны выклік, які перад намі стаіць сёння, — гэта імкненне ўсіх, хто паталагічна ненавідзіць нашу Беларусь, абнуліць беларускую традыцыйную самабытнасць, беларускую культурную тоеснасць, замяніць яе нечым расплывістым, што не мае нічога агульнага з нашай душой і нашым сэрцам. Народ памірае тады, калі паміраюць яго эмоцыі, яго пачуцці, яго ўспаміны, яго гістарычная памяць. Калі хтосьці робіць замаха на наш суверэннітэт, ён аўтаматычна адмаўляе наша права на самабытнае культурнае існаванне на карце свету. Будзем памятаць, што ў дадзеным выпадку барацьба за культуру, за мову, за захаванне нашай непаўторнай самабытнасці — гэта барацьба за захаванне нашай нацыянальнай дзяржаўнасці і нашай незалежнасці. Можна казаць яшчэ пра шмат чаго важнага з нагоды прыняцця Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі і Усебеларускага народнага сходу наогул... Аднак самае важнае, што я хацеў падкрэсліць — без захавання і абароны нашых нацыянальных інтарэсаў няма беларусаў як нацыі.

Валянцін СЕМЯНЯКА:

— Першае, што я бы хацеў адзначыць — Усебеларускі народны сход праходзіў у адпаведнасці з абноўленай Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь і заканадаўствам. Што вельмі сімвалічна і важна, бо гэта наш новы гістарычны этап у развіцці беларускага грамадства і беларускай дзяржаўнасці наогул. У такім кантэксце вельмі важна тое, што мы на справе рэалізуем сваё імкненне да самастойнасці, сваё права людзьмі звацца, сваё бачанне развіцця нашай дзяржавы, а не тое, якое падказваюць нейкія іншыя краіны і замежныя плыні, тым самым навязваючы менавіта сваю волю і сваё бачанне рэальнасці. Хачу таксама засяродзіць увагу на такім важным моманце, як выбары кіраўніка вышэйшага прадстаўнічага органа на гэтым

форуме. Тое, што ім стаў Прэзідэнт нашай дзяржавы Аляксандр Лукашэнка, — выйшліне вялікага даверу дэлегатаў Усебеларускага народнага сходу да Аляксандра Рыгоравіча як прадстаўніка беларускага грамадства, сапраўднага лідара краіны. Гэта таксама падтрымка агульнай лініі кіравання, нашага суверэннітэту, захаванне бяспекі беларускай дзяржавы ў сітуацыі, калі з'яўляецца ўсё больш знешніх выклікаў, якія ставяць пад пагрозу нашу незалежнасць. Аднак нацыянальная бяспека — гэта не толькі абарона здольнасць краіны, дэманстрацыя сілы, але і, як трапна падкрэсліў Кіраўнік нашай дзяржавы, — гэта яшчэ і права адстойваць сваю гістарычную праўду, сваю нацыянальную самасвядомасць, сваю культуру і свой лад жыцця. Гэта ўсё вельмі важна для беларусаў, бо мы жывём у абставінах, калі нам спрабуюць навязаць іншыя культурныя каштоўнасці, якія нам увогуле незразумелыя, і таму мы не можам іх прыняць. Калі больш дэталёва, больш глабальна аналізаваць тыя працэсы, якія адбываюцца цяпер, то мы абараняем сапраўдныя славянскія каштоўнасці. Мы не можам адмовіцца ад сваёй самасвядомасці, сваіх традыцый, як бы ні спрабаваў хтосьці разбурыць нашу краіну знутры. Усім пагрозам сёння даводзіцца супрацьстаяць не толькі ваеннымі сродкамі, але і інфармацыйнымі, і культурнымі. І ўсё гэта знайшло сваё адлюстраванне ў тых дакументах, якія былі прыняты на VII Усебеларускім народным сходзе, каб забяспечыць нашу бяспеку і суверэннітэт. Хацеў бы таксама акцэнтаваць увагу на той добразычлівай атмасферы, якая панавала і ў час пленарнага пасяджэння, і ў кулуарах. Кранула тое, як дэлегаты з усіх куткоў нашай Беларусі, прадстаўнікі розных сфер і палітычных партый згуртаваліся ў сваім імкненні аб'яднаць нашу нацыю перад знешнімі выклікамі, каб рухацца наперад у развіцці беларускай дзяржаўнасці і прадэманстраваць усяму свету нашы гістарычныя каштоўнасці. А тое, што ў нашым сходзе бралі ўдзел расійскія калегі, паказвае, наколькі яны падтрымліваюць нашу імкненне да мірнага развіцця краіны і самастойнага вырашэння тых пытанняў, якія стаяць сёння перад намі. Наогул, у нас свае славянскія агульныя каштоўнасці! Мяркую, што беларускія творцы, якія сталі дэлегатамі VII Усебеларускага народнага сходу, у тым ліку члены Саюза пісьменнікаў Беларусі, раздзяляюць гэты пункт гледжання і абавязкова ўносяць свой важкі ўклад у рэалізацыю лёсавызначальных для нашай краіны дакументаў, якія былі прыняты на форуме.

Андрэй КАРОЛЬ:

— Сучаснасць дыктуе неабходнасць супрацьстаяння негатыўнаму ўплыву на нашу краіну і грамадства звонку. Усе мы назіраем абстрактнае грамадска-палітычнае сітуацыю ў свеце. Гэта час глабальных змен і рашэнняў, пошук новых сэнсаў, калі вызначаецца, па сутнасці, будучыня ўсяго чалавецтва. Сёння мы назіраем, як сутыкаюцца інтарэсы розных знешнепалітычных гульцоў. Таму надзяленне УНС канстытуцыйным правам зроблена сучасна, і яно цалкам адпавядае гістарычным патрэбам сённяшняга часу, у які мы жывём. Гэта дазволіць калегіяльна прымаць рашэнні, згуртавана

код беларускай нацыі

і цывілізавана выказаць грамадскія прапановы па развіцці дзяржавы і ўплываць на рашэнні ўлады. Ужо сёння зроблены задзел на эфектыўнасць работы УНС. Заўсёды на стыку разнастайнасці думак і зместу нараджаюцца вялікія сэнсы. Шырокая прадстаўленасць практычна ўсіх сацыяльных груп, уключаючы дэпутатаў рознага ўзроўню, грамадскіх аб'яднанняў і арганізацый, сярод якіх Саюз пісьменнікаў Беларусі, бяспрэчна, дасць магчымасць вышэйшаму прадстаўнічаму органу народаўладдзя весці дыялог з грамадствам на роўных, быць пачутым і падтрыманым.

Сёння роля пісьменнікаў як ніколі вялікая, паколькі яны з'яўляюцца своеасаблівым правадніком маральных прынцыпаў грамадства, фарміруючы інтэлектуальнае звязно сваёй нацыі і ўплываючы на маладое пакаленне. Прэзідэнт шматразова ў сваім выступленні звяртаўся менавіта да моладзі, якой трэба будзе абараняць інтарэсы сваёй краіны, выступаць з ініцыятывамі па яе далейшым устойлівым развіцці.

Студэнты БДУ з вялікай цікавасцю слухалі выступленне Кіраўніка дзяржавы, і многія з іх адзначылі знакавыя гэтае падзеі і яе гістарычную важнасць. Прэзідэнт вельмі дакладна расставіў акцэнт, назваўшы прыярытэтычныя задачы па ўстойлівым развіцці нашай краіны, эканомікі і грамадства, нацыянальнай бяспекі.

Сяргей МУСІЕНКА:

— Усебеларускі народны сход — гэта цэлая з'ява для нашага грамадства, вялікая падзея. Пагадзіцеся, што ўпершыню ў гісторыі Беларусі прыняты такія важныя і лёсавызначальныя дакументы, як Канцэпцыя нацыянальнай бяспекі і Ваенная дактрына. Гэтая падзея ўзыходзіць сваімі каранямі да полацкага веча, таму можна сказаць, што ў гэтым ёсць свой асаблівы сэнс, што такія важныя задачы вырашае не Нацыянальны сход ці Прэзідэнт, а Усебеларускі народны сход. Я ўжо неаднойчы браў удзел у гэтым форуме. Аднак сёлетні самы статусны і пачэсны. Ён ураджаў сваім складам дэлегатаў, было зусім іншае разуменне таго, што адбываецца.

Нават нельга параўноваць з самым першым сходам, калі існаваў нейкі недавер нават з боку ўдзельнікаў: навошта наогул гэта было патрэбна. Тут трэба адзначыць стратэгічнае бачанне Кіраўніка нашай дзяржавы, бо гэта вельмі рэдкая якасць, якая ёсць не ў кожнага лідара краіны. Менавіта па ініцыятыве Прэзідэнта пачалі адбывацца такія важныя рэчы ў гісторыі нашай краіны, як Рэферэндум, Усебеларускі народны сход. Дзякуючы яму з кожным разам становілася ўсё больш прыхільнікаў. На гэтым форуме быў асаблівы рабочы настрой, гэта вельмі адчувалася. Было вельмі многа ўдзельнікаў, шырока і вельмі грунтоўна абмяркоўваліся важныя пытанні, якія датычацца нашай будучыні, нашай нацыянальнай бяспекі, культуры... Перад пачаткам Усебеларускага народнага сходу ў нашага насельніцтва былі вельмі высокія чаканні ад гэтай падзеі. На маю думку, яны ўсе рэалізаваліся, бо самае важнае было зроблена. Асноўны момант, з-за якога цяпер разбураюцца краіны і культурны код нацыі, — не з-за колькасці ўзбраення, гэта адбываецца праз каляровыя рэвалюцыі. Нездарма галоўную ўзнагароду сёлетняга нацыянальнага конкурсу ў рамках Міжнароднай кніжнай выстаўкі ў Мінску выйграла кніга «Прысмак каляровых рэвалюцый». Спадзяюся, дзякуючы Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі мы зрабілі ўсё магчымае, каб засцерагчы нашу краіну ад знешніх пагроз. Аднак гэтую работу варта працягваць і далей, удзяляючы вялікую ўвагу сферы культуры.

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА:

— На Усебеларускі народны сход я прыехала ў складзе дэлегацыі ад нашай Віцебскай вобласці, якая была прадстаўлена вельмі салідна. Яшчэ напярэдадні мерапрыемства ва ўсіх нас быў вельмі ўрачысты ўзняты настрой, бо ўсе ведалі, у якой важнай гістарычнай падзеі для кожнага грамадзяніна, і асабліва для літаратараў, мы ўдзельнічаем. Пісьменнікі — асаблівыя людзі, якія ў нейкай ступені з'яўляюцца прарокамі. Так створаны арганізм літаратараў самой прыродай, што ім дадзены талент даносіць да людзей у вобразных формах тое, што адбываецца на гістарычным полі. Усё з часам знікае. Гэта жыццё... А літаратура застаецца, бо застаецца само слова. І гэта не мае слова, а ўзята са Святога Пісання. Часцей за ўсё простыя людзі, не навукоўцы, і гісторыю вывучаюць па кнігах: пра дахрысціянскі перыяд мы ведаем са «Слова пра паход Ігаравы», калектывізацыю і грамадзянскую вайну — з твораў Шолахава «Паднятая цаліна» і «Ціхі Дон», вайну 1812 года — з «Вайна і мір» Талстога. З важнымі падзеямі, якія адбываліся ў Беларусі, мы таксама знаёмімся па творах Быкава, Мележа, Коласа, Купалы. Без літаратуры гісторыя была б сухая, як графік, бо менавіта літаратары даюць ёй святло, аб'ём, пасты. Такім чынам, чытачы могуць зразумець тое, што адбывалася, праз жыццё, а не голыя факты. Я пераканана: дзякуючы ўдзелу нашых пісьменнікаў ва УНС (сярод дэлегатаў і гасцей былі прадстаўнікі ўсіх жанраў ад паэзіі да краязнаўства) гэтае значнае мерапрыемства для нашай краіны знойдзе сваё адлюстраванне ў творчасці. Пытанні, якія ўздымаліся, былі вельмі глыбокімі, сапраўды жыццёва важнымі для нашай Айчыны. Я ўдзельнічала ў ІV УНС як дэлегат, сёлета ў якасці запрошанага гасця. Гэта вельмі пачэсна для мяне! І ад майго першага вопыту ўдзелу засталіся яркія ўражанні. Усё таксама было цудоўна арганізавана на вельмі высокім узроўні. Аднак цяпер я звярнула ўвагу на тое, што ў мяне адчуванне вялікага

свята, хоць гэта ўсё ж дзяржаўнае палітычнае мерапрыемства. Па кожнай праведзенай там хвіліне, па дысцыпліне, па шчаслівых усмешках у час знаёмстваў і фатаграфавання было відаць, наколькі людзі аб'яднаны нейкім адным унутраным настроем. Гэта вельмі адчувалася!

Андрэй МУКАВОЗЧЫК:

— Калі браць толькі сферу культуры, то галоўнае, чаго нам варта засцерагацца, як я мяркую, — гэта (па-ранейшаму) прасоўвання і падкладання нам чужых сэнсаў. Не нашых. Замена калектывізму індывідуалізмам. Патрыятызму — касмапалітызмам. Агульнай мэты — спажывецтвам. Нашага ладу жыцця — заходнімі каштоўнасцямі.

Гэта з галоўнага. Не лічачы прасцецкіх «там дэмакратыя — тут дыктатура», «трупамі завалілі», «час заканчваць з перамогай», «хачу карункавыя трусцы і ў Еўрасаюз» і гэтак далей, якія нагналі ўжо аскаму. Прычым усе гэтыя праблемы, няхай не адразу і не за раз, але вырашаюцца. Аднак пры галоўнай умове: што нам, беларусам, дадуць думаць сваёй галавой. Жыць сваім жыццём. Ладзіць сваё, а не пераймаць чужое.

А цяпер гэтае чужое лезе да нас з такой безагляднай лютасцю, што, чаго добрага, кроў пальцеца. Нам жа трэба выдужаць. Трэба захаваць і сябе, і сваю культуру, і свой суверэнітэт. Аб гэтым жа і Прэзідэнт нам гаворыць. Ды не проста кажа, але і нагадвае: глядзіце вакол, азірайцеся, не давайце спуску чужому!

Вось, калі коратка, то Усебеларускі народны сход асабіста для мяне пра гэта.

Людміла ГЛАДКАЯ:

— Я ўпершыню брала ўдзел у такой падзеі, як Усебеларускі народны сход, таму, калі сядзела ў зале, мне было важна абсалютна ўсё. Я вельмі ўважліва слухала, аналізавала атрыманую інфармацыю, глядзела на рэакцыю людзей на словы Прэзідэнта. Хоць сустрэча была рабочая, стратэгічная і сабраліся тысячы людзей — гэта і дэлегаты, і запрошаныя госці не толькі з Беларусі, але атмасфера панавала свая, родная, быццам у адной сям'і абмяркоўваюць пытанне, як жыць далей. На самых важных тэзісах Прэзідэнта ўсе адказвалі апладысмантамі, таму было зразумела, што няма аб'явак да таго, што адбываецца, што людзі падтрымліваюць яго. А гэта прадстаўнікі ўсіх сфер дзейнасці, розных рэгіёнаў нашай краіны. Калі гаворка ішла пра 90-я, я таксама згадала той час, з чаго мы пачыналі, якой дасталася нам краіна. Было разбурэнне, людзі не надта яшчэ разумелі, як штосьці рабіць далей і нават як выжываць. Менавіта тады і з'явіўся малады палітык Аляксандр Лукашэнка, у якім карупцыянеры і жулікі, якія заселі ва ўладзе, адразу пабачылі пагрозу для сябе. Ужо тады адчувалася, што гэты чалавек, які прыйшоў з народу, не дазволіць раскрасці зямлю, прадаць заводы, не дазволіць стаць гаспадаром у Беларусі заходняму багачу, бо ў нашай краіне адзіны гаспадар — народ. Таму не дзіва, што па ўсіх важных пытаннях Прэзідэнт звяртаецца да свайго народа. У 1996 годзе адбыўся I Усебеларускі народны сход, калі галоўнае было — не памыліцца, з чаго пачынаць. Тады важнымі пытаннямі былі эканамічныя: як палепшыць узровень жыцця людзей, як пазбегнуць масавага беспрацоўя, як забяспечыць пенсіянераў, каб людзі не выжывалі, а менавіта жылі. Той першы сход, на маю думку, і выратаваў нашу краіну ад разбурэння. Сёння вялікая колькасць адноўленых культурных пляцовак. Ёсць магчымасць і развівацца, і ствараць песні, фільмы, тэатральныя пастаноўкі. І гэта вельмі важна, бо менавіта культура выходзіць людзей як асоб. Лічу, што на прадстаўніках сферы культуры ляжыць вялікая адказнасць у гэтым сэнсе. Таму, зразумела, яны таксама бралі ўдзел ва Усебеларускім народным сходзе. Як журналіст я не магла не пацікавіцца іх меркаваннямі з нагоды падзеі такога ўзроўню. Паразмаўляла, напрыклад, з народнай артысткай Тамарай Міронавай, якая служыць у Купалаўскім тэатры. Прыйшлі да аднаго меркавання: колькі ўсяго добрага за гэты час было зроблена ў нашай краіне для культуры пры падтрымцы Прэзідэнта. І мы нават не ведаем, колькі нерваў і працы гэта каштавала Кіраўніку дзяржавы і яго камандзе.

Задачы, якія стаялі перад намі на VII Усебеларускім народным сходзе, датычацца стратэгічнага планавання на гады — гэта своеасаблівае падушка бяспекі для краіны. Цікава, што новыя эксперты нават здзівіліся, навошта нам наогул так адкрыта агучваць Канцэпцыю нацыянальнай бяспекі, бо іншыя краіны наадварот яе хаваюць: гэта ж закрытая інфармацыя, якая аналізуецца выключна ў профільных ведамствах. Аднак гэта было спецыяльна зроблена публічна, каб нашы людзі разумелі, што адбываецца і як мы будзем рэагаваць на тыя пагрозы, якія цяпер, на жаль, нарастаюць вакол нашай краіны. Нам вельмі важна берагчы і развіваць сваё і ісці па сваім шляху з улікам тых урокаў, што мы атрымалі ў мінулым. Да такога адзінага меркавання прыйшлі ўсе ўдзельнікі УНС. Хачу адзначыць, што сёлетні сход асаблівы, бо праходзіў у новым статусе з новымі паўнамоцтвамі, і таму патрабуе яшчэ большай ступені адказнасці ад усіх удзельнікаў, бо яна ўжо персанальная. Гэта не проста падняў руку і прагаласавалі на сходзе: у сваіх рэгіёнах і калектывах мы працягваем работу. Аднак я лічу, што наша будучыня ляжыць не толькі на плячах дэлегатаў, яна залежыць ад кожнага, хто жыве ў Беларусі. У нас няма права разбурыць краіну і ўсё тое, што мы маем цяпер. Як сказаў Прэзідэнт, настаў наш час. Трэба быць моцнымі, зубастымі, берагчы сваю радзіму. Яна ў нас адна!

Чужая бяда — наша бяда

Толькі адгарнуў анталогію патрыятычнай паэзіі Беларусі «Не Z краю», як памяць перанесла ажно на гадоў пяцьдзесят назад на Украіну. Не магла не перанесці, бо, як сказа- на на першай старонцы, «гэтая кніга прысвечана героям Данбаса», а на Данбасе мне давлялося бываць трой- чы. Калі канкрэтней, то ў горадзе Макееўка Данецкай вобласці, дзе жыла сястра маёй мамы Насця са сваёй дачкой Ларысай.

Першыя два разы прыезджаў яшчэ школьнікам, трэці — ужо студэнтам, разам з сёстрамі. Пабываў і ў Данец- ку. Гэта поруч, туды нават трамвай хадзіў. Яшчэ да наведвання яго з газет ведаў, што там летам квітнее больш чым мільён кветак — роўна столькі, колькі было жыхароў. Яны часта стаяць перад маімі вачыма. Толькі не розных колераў, якімі былі ў сапраўднасці, а барвовыя, з адценнем крыві. Крыві тых, хто загінуў пад бамбёжамі. Нядаўна прачытаў, што адзін з былых прэзідэнтаў Украіны Леанід Кучма заявіў: ва ўкраінцаў ужо няма старэйшага рускага брата, бо расіянне напалі на Украіну. Калі верыць яму, то атрымліваецца, што гэты Расія ледзь не штодня бамбіць Данецк, Макееўку, іншыя гарады.

Ды беларусы прытрымліваюцца іншай думкі: «Сваіх не кідаем!» Гэтыя словы таксама стаяць на першай старонцы анталогіі. Толькі не пастаўкай зброі падтрымліваем. У нашай краіне робіцца ўсё для таго, каб у гэты ваенны канфлікт не ўцягнуліся новыя дзяржавы. Спагадай, добрымі словамі падтрымліваем украінцаў. Яны гучаць і са старонак гэтай кнігі.

Чаму яна не магла не з'явіцца, пра

гэта гаворыць ва ўступным слове «Зноў да штыка прыраўнялі пяро...» Анатоля Аўруцін. Ён зыходзіць з таго, што з'яўленне анталогіі — па сутнасці, прадаўжэнне таго вопыту, што ўжо назапашаны ў Расіі.

Анатоля Юр'евіч прадстаўлены і шасцю вершамі, адзін з якіх, як сведчыць іх аўтар, прысвечаны «памяці маладога пісьменніка Івана Лукіна, які гераічна загінуў у баях пад Марыупалем, сыну вядомага маскоўскага паэта і майго даўняга сябра». Кожны з гэтых твораў вызначаецца не толькі глыбокім патрыятычным зместам, хоць, правільней сказаць, змест гэты не на шкоду мастацкасці. У іх вымаўляюцца не прапісныя, хай сабе і важныя, ісціны, а як бы сплаў актуальнасці са здзіўляльнай вобразна- выяўленчай напоўненасцю.

Гэта асабліва відавочна ў безназоўным

вершы «***Россия граничит с Богом...», што і адкрывае падборку Анатоля Аўруціна. Квітэнсэнцыя верша выяўлена ў яго другой страфе:

*А тем, кто с Россией — больно,
что есть среди них такие!
Россия граничит с Богом,
любую снеся молву.*

*И русскому сердцу горько,
когда под обстрелом Киев,
Прицелишься в этот город — снаряд
попадет в Москву.*

Сярод твораў, апублікаваных у анталогіі, ёсць і такія, што сваім зместам прыкаваны да канкрэтных рэалій. Як ёсць і звязаныя з Вялікай Айчыннай вайной. Узнаўляецца і боль беларускага народа пра Хатынь, успрыманне якога асацыіруецца са зруйнаванымі (пастаўленай зброяй «дэмакратамі» Злучаных Штатаў Амерыкі і іх памагатымі) паселішчамі Данеччыны. З'яднанасць беларускага і ўкраінскага народаў асабліва адчувальна, калі аўтары згадваюць пра тое, што многія ў суседніх дзяржавах маюць сяброў. Кранальна пра гэты гаворыць у вершы «Калядны вечар» Таццяна Цвірка:

*Святлы вечар. Каляды. Ялінка гарыць,
На сталае — сыр, салаты, каўбасы...
Як жа хочацца Настаціцы пагаварыць!
З Веркай. Лепшай сяброўкай з Данбаса.
Ужо месяц ні слыху, ні дыху адтуль,
Інтэрнэт там рэдка бывае.
— Ці бароніш, анёлак, ты Верку ад куль,
Ці здаровая хоць, ці жывая?*

Аб'ядноўвае ж творы, напісаныя больш чым 60 аўтарамі, пачуццё патрыятызму, выяўленае прадстаўнікамі розных па-

каленняў, а яшчэ — што ва ўсе часы было важна, але сёння, на жаль, нярэдка забываецца — і інтэрнацыяналізм. Жывучы ў розных краінах, прытрымліваючыся розных поглядаў на некаторыя працэсы паўсядзённасці, мы ніколі не павінны забываць аб тым, што ўратаванне чалавецтва ад знішчэння магчыма толькі тады, калі нашы глабальныя погляды сыдуцца ў галоўным: зямля — дом усіх, і будучыня залежыць ад намаганняў кожнага, незалежна ад таго, дзе ён жыве і якіх поглядаў прытрымліваецца.

Аднак, зразумела, у паэтычных творах важна не толькі разумець важнасць гэтых ісцін, але і ўмець іх падаць так, каб яны паўставалі не проста дэкларацыямі, а з'яўляліся сапраўднай паэзіяй, у дадзеным выпадку патрыятычнай. На жаль, наокамі гэтыя не магу не пагадзіцца з Анатолем Аўруціным, «далёка не ўсё адназначна [...], як не адназначнае і кола аўтараў, сярод якіх поруч з вядомымі імёнамі сустракаюцца і паэты, чыя творчасць вядома пакуль вузкаму колу іх сяброў і знаёмых». Аднак я салідарны з ім у іншым: «Затое ёсць галоўнае — імкненне нешта зрабіць у імя нашай агульнай Перамогі, бо слова ёсць учынак... А яшчэ слова — Бог! З Богам!»

У загаложку «Не Z краю» другое слова пададзена ў выглядзе двухколернай гвардзейскай (медальнай) стужкі. Прысутнічае яна і на завяршэнні асобных твораў. Як вядома, стужка гэтая была афіцыйным сімвалам пры правядзенні Парады Перамогі на Краснай плошчы ў Маскве. Выкарыстанне яе ў анталогіі «Не Z краю» сімвалічнае.

Язэп ЛІТВИНОВІЧ

Нялёгкі шлях даравання

Дараваць — гэта прадоўжыць свой шлях да праўды, прыняць волю Бога, бо Усявышні заклікаў любіць бліжняга свайго, як самога сябе. Вядома ж, калі той не забойца, не нясе зла ў душы іншым. Такія думкі з'явіліся ў мяне, калі чытаў аповесць «Дараванне» Алены Брава — рэч цікавую, з тэмай яшчэ недастаткова апрабаванай у беларускай літаратуры.

У 2011 годзе аповесць надрукаваў часопіс «Малодосць», і яна адразу была заўважана перакладчыкамі. Неўзабаве «Дараванне» чыталі таксама на нямецкай і рускай мовах, бо кніга выйшла адразу на трох. Дзякуючы аповесці, змешчанай у часопісе «Сибірские огни», Алена Валер'еўна трапіла ў спіс прэтэндэнтаў на агульнарасійскую літаратурную прэмію «Ясная поляна».

Новае перавыданне «Даравання» ўвайшло ў томік лепшых аповесцей беларускіх пісьменнікаў і засведчыла, што за дзесяць-дваццаць гадоў яна не страціла сваёй актуальнасці і патрэбна чытачам. Тым больш, калі чалавецтва імкнецца выкрываць генацыд фашыстаў.

Беларуская жанчына Ларыса Вашкевіч выходзіць замуж за немца Ральфа Краўза, пераязджае ў Германію з дачкой Светай ад першага шлюбу. Вельмі хутка выявілася, што Ральф не кахаў яе. Як чалавек эканомны і практычны, ён у сваёй жаніцбе знайшоў матэрыяльную выгаду. Лепей было мець жонку, чым трымаць і плаціць грошы хатняй гаспадыні ды сядзелцы для хворага бацькі Ганса.

Стары ваяка сёння пакутуе ад страшэннай хваробы Альцгеймера, калі імгненна забывае тое, што толькі-толькі з ім было, што ёў, затое ясна ўяўляе, што адбылася паўвека і болей. Такім чынам, ён дасюль на той вайне, калі яго, сямнаццацігадовага салдата вермахта, кінуты на ўсходні фронт і ён быў сведкам, як спалілі беларускую вёску, як загінулі людзі і Гансава каханая Зося.

Ларыса была з тых жа мясцін, загінулі і яе родзічы. Як жа павінна была адносіцца жанчына да таго, каго лічыла забойцам? Неймаверна цяжка было ёй заставацца адзін на адзін з вар'ятам, учынкі якога прадкацаць амаль немагчыма. Болей за тое, страшная хвароба звычайна абстраляе ноччу, і Ганса тады было не ўтаймаваць: то ён, хаваючыся ад ненавісных рускіх, разбіваў вазоны, то псаваў мэблю, то з палення будаваў сабе сховішча, то размаўляў з люстэркам,

расказваючы пра сваю вайну, то быў гатовы ўцячы некуды, так што даводзілася трымаць дом на замку.

Пачынаецца аповесць тым, што Ганс скарыстаў момант, калі Ларыса не замкнула дзверы, і збег. Пасля першых уцёкаў жанчыну афіцыйна прызналі сядзелкай пры хворым і сталі штотымся плаціць дзвесце еўра, што было неаблігам дадаткам да сямейнага бюджэту. Цяпер трэба было тэрмінова знайсці ўцёкача, інакш можна згубіць грошы.

Знайшлі. Пасля гэтага пабегу Ларыса дамовілася з Ральфам здаць бацьку ў дом састарэлых. Муж адпраціцца з работы не змог, і Ларыса павезла хворага адна. Пакуль што на дваццаць адзін дзень. Калі расставаліся, Ганс абсалютна разумна паглядзеў на яе і папрасіў: «Не пакідай мяне!»

Дом, напоўнены цяпер нязвычайнай цішынёй, давіў жанчыну. Ларыса спусцілася ў пакой, дзе яшчэ ўчора жыў Ганс, і нечакана знайшла сшытак у скураным пераплёце, у якім стары рабіў запісы апошнім часам, і многае адкрылася ёй па-новаму.

Радавы Фішэр расказаў Гансу, што ў сорок першым за два кіламетры ад горада, каля аэрадрома, знішчылі дзсяткі тысяч яўрэяў, а пасля, адступаючы, ноччу выкапалі і спалілі трупы. Тады ўжо ў маладога байца з'явілася думка: «Чаму яны тут, на чужой зямлі? Ці не злчынцы яны, калі ноччу выкопвалі і палілі трупы?» Толькі не было каму задаць пытанне.

Яшчэ болей уразіла юнага Ганса смерць Фішэра: ён скончыў жыццё самагубствам, пакінуўшы запіску, што заўтра будзе знішчана вёска, дзе жыла Зося. Пацвярдзэнне гэтай Фішэравай здагадцы Ганс атрымаў і з размовы, якую пачуў з акна камендатуры.

Ён упрошваў-умольваў каханую з'ехаць з ім туды, дзе не ваююць, ды Зося адмовілася. Вестка аб знішчэнні апырэдзіла карнікаў: у адну ноч вёска апусцела, так што камандзір айнзацгрупы, якая паліла дым, рваў на сабе валасы... І ўсё-такі людзі загінулі, бо знайшоўся паліцай з мясцовых, які ведаў, як дабрацца да вострава сярод балота, дзе хаваліся людзі.

Калі паліцай паліваў бензінам сцены пуні, каля якой ляжалі трупы расстраляных вяскоўцаў, сярод іх былі Зося, яе маленькі брат і маці, Ганс убачыў яго: «увішны, з прылізанымі валасамі і маленькімі вусікамі, пукатымі вочкамі колеру рэдкае кавы». Малады баец на ўсё жыццё запомніў здрадніка, пакляўшыся высачыць і пакараць яго.

Ларыса прыгадала, што Ганса знайшлі ў бяспамяці, а ў правай руцэ ён моцна сціскаў драўляную калодку для абутку. Раней жанчына не раз задавала сабе пытанні, навошта старому твая палкі і калодкі, нашто ён выломвае перакладзіны ў ложку і куды ўвесь час быў гатовы збегчы. Цяпер раптам стала ясна: Ганс імкнуўся выканаць сваю клятву адпомсціць за Зосю.

Гэтае адкрыццё стала для Ларысы Вашкевіч-Краўз момантам ісціны. Яна зразумела старога і... даравала яго выхадкі. Жанчына паехала ноччу, у дождж, каб забраць Ганса з дома састарэлых і самой даглядаць хворага.

Не, гэты было не дараванне Гітлеру, фашыстам, якія тапталі яе зямлю, забівалі людзей, а тым фішэрам ды гансам, якіх яны прыгналі ў чужую краіну быць «гарматыным мясам». Радавыя вайны або загінулі на ёй, або з сапаванай псіхікай былі кінуты дажываць свой век. Значыць, звышчалавекі, хто марыў валодаць светам і для гэтага ўхваляў любыя метады, не маюць права на памілаванне.

Аповесць «Дараванне», аказваецца, і пра каханне, першае і самае чыстае. Хаця аўтар аддае нямнога месца яму, але мы верым, што такім яно і было. Пасля вайны Ганс ажаніўся з Эльзай, якая нарадзіла яму Ральфа і дзвюх дачок, аднак той сардэчнасці ў пачуццях, як з Зосяй, ён болей не меў.

Калі пра каханне сказана столькі, колькі патрабаву сюжэт аповесці, дык пра чалавечую і гістарычную памяць чытаем літаральна на кожнай старонцы. Дні, праведзеныя з Гансам, не раз настройвалі Ларысу на думку калектыўнай памяці, калі чалавецтву хапіла б адной вайны, каб яна стала апошняй.

Толькі ніхто не жадае жыць чужой памяццю, бо «ўсякае новае пакаленне імкнецца пазбавіцца ад памяці аб мінулым, як ад старага хламу». Праз шэсць дзясяткаў гадоў пасля Халакосту жыхары Баварскага горада Дахау выступаюць за закрыццё мемарыяла, створанага на месцы былога нацыскага канцлагера.

Гэта ў Германіі, а на радзіме Ларысы дзеля гістарычнай праўды аб'явілі аб генацыдзе беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Раскопкі месцаў пахавання мірных жыхароў ды савецкіх салдат дадаюць звестак аб зверствах фашыстаў на нашай зямлі. Створаны кнігі пра генацыд. Хочацца паставіць у гэты шэраг і аповесць Алены Брава.

Расціслаў БЕНЗЯРУК

Тузін, які ў радасць

Аб змесце новай кнігі казак Уладзіміра Мазго «Пеўнік-спеўнік», якая толькі што з'явілася ў Выдавецкім доме «Звязда», можна здагадацца, нават не знаёмчыся з анатацыяй. Свайго роду падказку дае яе першы твор, у якога аднайменная назва. Як бачым, гаворка ідзе аб персанажы, у аднолькавай ступені добра вядомым як вясковым хлопчыкам і дзяўчынкам, так і тым, якія пражываюць у горадзе ці гарадскіх пасёлках.

Шляхам адкрыцця невядомага, нават такога, што дзеткам у нечым і знаёмае, але раскрываецца з новых бакоў, і ідзе ў сваіх творах Уладзімір Мінавіч. А яны ў яго склалі ўжо не адзін дзясятка кніг. Не буду згадваць іх назвы. Не таму, што не хачу паўтарацца, бо пра многія раней пісаў. Прычына нават больш важная. Дастаткова ўважлівага знаёмства з тым, што толькі прыйшло да юнага чытача, каб пераканацца: у сучаснай беларускай дзіцячай літаратуры ўжо ёсць своеасаблівае школа аўтарскага майстэрства Уладзіміра Мазго. Зразумела, у большай ступені гэта адчуецца тым, хто пастаянна асэнсоўвае яго творчасць і пастаянна сочыць за навінкамі нацыянальнай літаратуры для маленькіх. Юныя ж чытачы, а ў не меншай ступені і слухачы, хто пакуль не навучыўся сам чытаць, спаткаўшыся чарговы раз з напісаным Уладзімірам Мазго, зразумеюць: гэта якраз тое, чаго прагне іх дапытлівая душа.

Ухвальна, што беларуская літаратура, адрававаная дзецям, пашырае як жанравыя магчымасці, так і тэматычныя запатрабаванні. Прынамсі, радуе, калі

пэўныя факты мінулага ў творах як бы асучасніваюцца, і чытачы, дзякуючы багатай фантазіі аўтараў, падарожнічаюць у часе. Не толькі зазіраюць у падзеі, якія адбываліся ў далёкім мінулым, але і сцягаюць у іншыя сусветы. Але часам з'яўляецца адчуванне: а ці не застаецца тым самым па-за ўвагай жыццё сучаснае? Не заўсёды задавальняюць і творы пра навакольны свет, а гэта значыць, не ў апошнюю чаргу пра прыроду. Уладзімір Мазго пра гэта ніколі і не забывае. Школа яго майстэрства і вымагае пісаць пра тых, хто з'яўляецца братамі нашымі меншымі, а таксама пра раслінны свет так, каб дзеці адчувалі: хоць у ім і шмат нязвыклых для людзей, аднак гэта таксама жыццё. Як не падобнае на чалавечае, так у нечым і блізкае яму. Гэта відаць і з казкі «Пеўнік-спеўнік»:

*Жыў на свеце пеўнік,
Як рухавы спеўнік.
Са сваім курыным хорам
Ён спяваў —
Не ведаў гора.
Ранкам
Сонейка будзіў,
За сабой
Курэй вадзіў.*

Не знаў Пеўнік-спеўнік гора і надаляй. Гэтаксама вітаў бы ўсіх кожным ранкам, ды... Сапраўдная казка на тое і казка, што ў ёй, як правіла, не толькі дабро апяваецца. Сярод персанажаў ёсць і такія, з якімі лепш не сутыкацца. Таму Уладзімір Мазго, прытрымліваючыся фальклорнай традыцыі, таксама прапаноўвае такі сюжэт, у якім дабро сутыкаецца са злом.

Вартасць гэтай казкі, канешне, не толькі ў змесце, які ўжо ў самым пачатку

нясе інтрыгу, што прымушае дзетак пахваляцца за галоўнага героя, а затым з палёгкай уздыхнуць, што ўсё абышлося добра. Нельга адмаўляць і важнага выхаваўчага моманту. Расказаная гісторыя пераконвае хлопчыкаў і дзяўчынак у тым, што нават у самых складаных сітуацыях дабро перамагае зло. Іншыя казкі, якія ўвайшлі ў новы зборнік Уладзіміра Мазго, таму пацвярджаюць. Праз учынкi персанажаў Уладзімір Мінавіч пераконвае, што кожны, было б толькі такое жаданне, можа зрабіць добрую справу. Таму Мядзведзь, які шмат пражыў, калі ўзнікае задумка пабудавання ў лесе чыгунку, бярэ ў памочнікі зайчыка, хоць і мог бы далучыць да гэтай справы іншых звяроў. Разумеюць, што абрадаваны даверам, ён сам дамовіцца з імі. Сапраўды, кожнаму знайшлася справа. І стала чыгунка «Сябрабудам».

«Дзівак Сіваграк», «Урок для сарок», «Жмуркі кошкі Муркі» і іншыя творы таксама з арыгінальнымі сюжэтамі. Ужо гэта выклікае цікавасць да таго, пра што апавядаецца. Добры знаўца дзіцячай псіхалогіі, Уладзімір Мазго падабраў такія сюжэты, якія ў сваім завяршэнні нясуць нечаканую выснову. Узяць хоць бы «Жмуркі кошкі Муркі». Таксама пачатак твора блізка фальклорнаму зачыну:

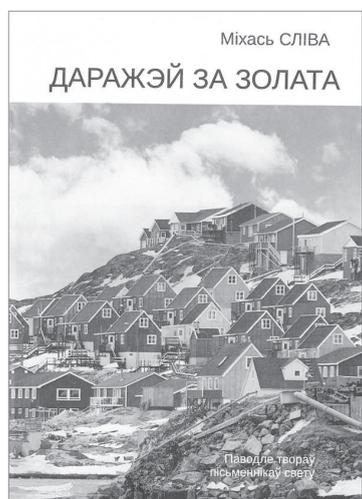
*Жыла-была
На свеце кошка,
Такая спрытаная,
Што мошка
Каля яе не праляціць,
Калі надумае
Злавіць.*

Муркай яе празвалі невыпадкова. Гэта яна аднойчы прапанавала пагуляць у жмуркі. Хоць, каб загадзя ведала, чым гэта скончыцца для яе, наўрад ці з'явілася б у яе такая думка. Віной усяму сталі мышы: «Падставілі // Ёй падножку // І павалілі // Кошку // Неспадзявана — // Плясь! — // Каля канавы // У гразь // Ад лап // І да вушэй...» Выснова іншай быць не магла: «Дык вось чаму // Мышэй // З тых дзён // Не любяць // Кошкі, // Пакрыўджаныя трохі».

У кніжцы «Пеўнік-спеўнік» трынаццаць новых казак Уладзіміра Мазго — дванаццаць арыгінальных і «У сонейка ў гасцях» — гісторыя, напісаная паводле славацкай народнай казкі. Атрымаўся свайго роду чортаў тузін. Як вядома, стаўленне да гэтай лічбы рознае. Можна прывесці нямаля прыкладаў, якія сведчаць аб тым, што яна і сапраўды нешчаслівая. Не менш будзе і такіх, якія гавораць аб адваротным. Праўдзівасць апошняга і засведчыў Уладзімір Мінавіч. **Алесь МАРЦІНОВІЧ**

Каханне з гумарам у згодзе

Недзе з месяц таму я анатаваў у «ЛіМе» кніжку перакладаў для дзяцей «Чаму кракадзілы не ядуць курэй?» Міхася Сліва паводле казак народаў свету. І вось — новая кніжка перакладчыка «Даражэй за золата». Гэтым разам паводле твораў пісьменнікаў свету. Тых твораў, якія палічыў вартымі перакладу на нашу родную беларускую мову сам Міхась Мітрафанавіч.

Абодва не паказвалі выгляду, што яны даўно знаёмыя, што па-ранейшаму кахаюць адно аднаго, хоць і маюць свае сем'і. Яно, каханне, на ўсё жыццё стала «адной на два сузор'і зоркай»...

А... як цалуюцца дзяўчаты, даведаецца, калі прачытаецца аднайменнае апавяданне той жа Святланы Савіцкай, таксама пра яго вялікае Каханне.

Заўважу, што ў кнізе змешчана толькі па адным творы кожнага аўтара. Святлане Савіцкай пашанцавала болей. Напэўна, таму, што жанчына ўспрымае тэму ўзаемаадносін паміж мужчынам і жанчынай болей тонка, адказна і з пэўным філасофскім падыходам. Гэткая заканамернасць, правяраная самім жыццём, асабіста ў мяне не выклікае ніякага сумневу.

Паколькі Міхась Сліва ніколі не забывае пра гумар, бо сам піша цікавыя гумарэскі, то і ў сваіх перакладах скарыстоўвае гэты заўсёды выйгрышны жанр. Як вы, напэўна, ужо здагаліся, менавіта гумарэскі склалі другі раздзел кнігі пад назваю «Castigat ridendo mores» (смяхам папраўляем норавы). Іх адзінаццаць, і амаль усе аўтарства расійскіх пісьменнікаў. Выключэнне склалі толькі творы азербайджанца Набі Хазры ды серба Эрыха Коша. Яны таксама цікавыя, заслужваюць чытацкай увагі. Але, лічу, можна было пашырыць кола пісьменнікаў-гумарыстаў з іншых краін, у першую чаргу славянскіх, каб паказаць вартасці такога неўміручага жанру, якім з'яўляецца гумарэска. **Мікола ЛЕЎЧАНКА**

Гэткі рыжы, гэткі хваткі

А яшчэ няўрымслівы, гарэза, штукар, найлепшы вынаходнік, прайдзісвет і шкоднік. Такімі характарыстыкамі надзяліла пісьменніца Алена Басікірская галоўнага героя сваёй новай кнігі «Быль пра шкодніка Сёму».

Кніга з добрым накладам пабачыла свет у «Выдавецкім доме «Звязда» вясной 2024 года. Да ўсяго выпуск ажыццэўлены па заказе Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, што гарантуе з'яўленне выдання ў бібліятэках краіны.

Аздабленне мастачкі Дзіяны Бецун, безумоўна, падахвоціць маленькага чытача ўзяць у рукі кніжку і выправіцца разам з галоўным героем Сёмкам у поўнае прыгод падарожжа.

У гумарыстычнай паэме пяцігадовы хлопчык, як амаль і ўсе яго аднагодкі, выпрабуе бацькоўскае цярдэнне. Прайдзісвет і шкоднік, «ахвотнік да ўсялякіх штукарскіх ідэй» хлопчык Сёмка прыдумвае гісторыі, каб не пайсці ў дзіцячы сад. З сябрам Грышкам за вясёлымі гульнямі ўчыняюць такія гармідар, што ў пацярпелых аказаўся і верны паплечнік па гульнях і свавольствах кот Васька. Гэтым разам хлопцы абулі хвастага сябра ў боты. Даставалася Ваську ад гаспадара яшчэ неаднойчы. Дакладней, кацінаму хвасту. То заспаны сябра раницай наступіць, то ў зялёны колер пафарбуе — за крыўду адпомсціць.

Так, вершаваная кніга складаецца з вясёлых, недарэчных, а часам і павучальных гісторый. У главах «Нядзеля» і «Сёмка-аўтамабіліст» дзякуючы навуцы сваіх бацькоў галоўны герой атрымлівае «прышчэпку» ад гультайства. За адмову дапамагчы маці пазбавіла яго салодкага духмянага пірага, а тата за ляноту прапанаваў у завіруху прайсціся пешшу да дзіцячага садка.

А ў раздзеле «У краме» маці дае магчымасць хлопчыку адчуць уласную адказнасць за дрэнныя паводзіны.

«Вынаходніцтва» Сёмкі з букваром пісьменніца вынесла асобнай главай. На якія толькі хітрыкі не пойдзе дзіця, чаго не прыдумае, калі хоча дабіцца свайго?!

Пісьменніца засцерагае маленькага чытача ад намеру паўтарыць трук з букваром. А вось аўтарскі падыход да пакарання чытаннем асабіста ў знаходжу спрэчным. Канешне, калі гэта не было аўтарскай задумкай выклікаць дарослых на дыялог.

пацалункамі і клятвымі, што з гэтага часу яны заўсёды будуць разам, што Слава, як яна яго пяшчотна называла, толькі наведзе сваіх бацькоў і сяброў у Львова, затым хутка вернецца ў Маскву да яе, адзінай. На развітанне блакітнавокі бландзін запісаў адрас каханай дзяўчыны.

Лёс распарадзіўся не так, як яны хацелі. Паліна стала жонкаю музыканта з Польшчы, Мечыслаў ажаніўся з полькай і жыў у гэтай краіне, працаваў мытнікам на граніцы з Рэспублікай Беларусь. На прапунксным пункце каля Брэста і сустрэліся. Выпадкова, нечакана, адразу пазналі адно аднаго. Першым схамянуўся ён, калі наблізіўся правяраць легкавы аўтамабіль, які стаяў у чарзе ў польскі бок.

Нельга без хвалявання чытаць радкі пра неспадзяваную сустрэчу, якая па волі таго ж лёсу нарэшце адбылася, няхай нават праз тры дзясяткі гадоў.

Першую частку кнігі, эпіграфам да якой сталі словы Публія Сіра *Nec mortem nec amorem potest* (ад смерці і кахання ніхто не схаваецца), склалі апавяданні пісьменнікаў з Расіі, Нарвегіі, Арменіі, Грэцыі, Швейцарыі, ЗША, Туркменістана, Даніі, Індыі, Іспаніі, Азербайджана, Малдовы, Францыі і Нідэрландаў. Адметнымі, на мой погляд, сталі два апавяданні расіянікі Святланы Савіцкай, адно з якіх — «Адна на два сузор'і зорка» — адкрывае кнігу. Яго сюжэт звязаны на выпадковай сустрэчы ў пасажырскім цягніку ажно трыццаць гадоў таму. Паліне тады было ўсяго шаснаццаць гадоў, Мечыславу — не болей за дваццаць. Ён, адслужыўшы тэрміновую ва Уральскай ваеннай акрузе, дэмабілізаваўся і вяртаўся дадому ў Львоў, яна — у сталіцу Савецкага Саюза. У іх распарадзэнні былі адзін вечар і адна ноч...

Каханне ўспыхнула маланкава, а яго своеасаблівай начной музыкай стала несупынная размова з гарачымі

Зінаіда ДУДЗЮК

Бор

Там сосны, як трубы аргана,
Напружана ў неба глядзяць,
Чакаюць, што вецер зайграе,
Каб дзіўны каницэрт распачаць.

А вецер — музыка адметны —
Шугае між цёмных вяршынь,

Ці з раю ён, ці з апраметнай,
Гатовы любіць і крушыць.
І дрэвы ці спевам, ці енкам
Заходзяцца ў нетрах лясоў,
Гатовы стаць на калені
Бязвольна, накісталт каласоў.

Адслужыць буран сваю месу,
Аціхне, заляжа ў траву,
Нібыта пакорыцца лесу
І схіліць прад ім галаву.

Да новых вар'яцкіх жаданняў,
Да новых памкненняў яго,
Дзе побач і злосць, і каханне,
Дзе холад душы і агонь.

Сад

Аблятаюць палёсткі на дол —
Пра мінулае светлыя згадкі.
Сад не помніць ранейшых гадоў,
На прыгожае сквапны і падкі.

Сад вытешчвае завязь сваю,
Існаваць пачынае нанова.
Перад ім задуменна стаю
І яго разумею без словаў.

Мне таксама пара адцвітаць,
Падарункам прымаючы старасць.
Жыць, як выпадзе, гэтак ці так,
Спараджаючы дзіўныя мары.

І не ведаць, чым скончыцца дзень,
І не ведаць, што ноч начаруе,
Ды чакаць незвычайных падзей,
Покуль час мой ляціць і віруе.

Карма

Можаш шчасце шукаць хоць дзе,
Можаш лётаць за тры акіяны —
Ні на сушы, ні на вадзе
Не спаткаеш яго дазвання.

Можаш нават забыць мяне,
Не такая, маўляў, і страта,
Ёсць на свеце каго любіць,
Мноства вунь прыгажунь у спрахах.

І сустрэнеш мільёны жанчын,
Будуць грэшныя ці святыя,
Але знойдзецца шмат прычын,
Каб сказаць:

«Не тыя, не тыя...»

Можаш прагнуць пачуццяў, агню
І палаць непагаснай жарсцю,
Толькі будзеш мяне адну
Ва ўяўленнях кахаць і лаішыць.

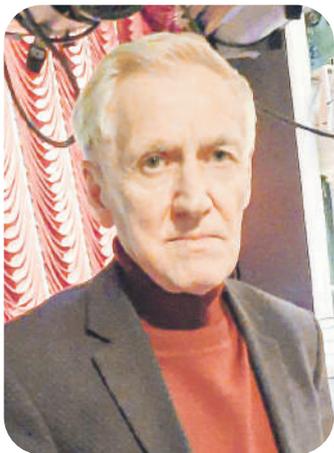
Можаш выціць мора віна
Для развагі —
спакой не займееш,
Бо навек я ў цябе адна,
І мяне ніхто не замяніць.

* * *

Працёрці шкельцы акулераў,
За працу ўзяцца неадкладна.
Няхай бягуць упрочкі мары,
Няхай знікаюць безаглядна.

«Збыць пра ўчора і пра заўтра,
Адацца справе без астатку», —
Я паўтараю, нібы мантры,
І адганяю згадак статкі.

Шукаю там выратавання,
Дзе немагчыма выйсці з болю.
Ёсць лёс і ёсць наканаваанне...
Што забароніш, што дазволіш?..

Валеры ПАЗНЯК

Давай пасеем жыта

Гады, гады пражыты...
Стаў дом бацькоўскі дачным.
Давай пасеем жыта
І хлеб, духмяны, смачны,

Што на кляновым лісці,
Спячом, як колісь мама.
Сяброў сваіх паклічам
Надзейных, верных самых.

Хаця іх так нямнога
На гэтым белым свеце —
Ля роднага парога
Яшчэ кагосьці стрэцім.

Такое частаванне
Захоча кожны зведаць.
Да самага да рання
Няхай цячэ бяседа

Аб тым, што перажыта,
Што — жыць і спадзявацца...
Давай пасеем жыта,
Каб разам нам сабрацца.

* * *

Цёплы вечар. Акно адчыню.
Запаліліся светлыя зоркі.
Я ў такі час люблю цішыню,
Не ахвочы да звыклай гаворкі.

Мож, лепей давай памаўчым —
Для душы гэты чэрвеньскі вечар —
Ці ж няма нам падумаць аб чым?
Гэтак думаем рэдка аб вечным.

На астатняе хопіць нам дня,
Праўда, часам жыцця не хапае,
Хоць астатняе ўсё мітусня,
Што аднойчы вадою спывае.

Але рады я кожнаму дню
І прымаю яго мітусню,
Хоць бывае парою мне горка...
Цёплы вечар. Акно адчыню.
Запаліліся светлыя зоркі.

* * *

Паводле ляснога пажару ў 2022 годзе

Можна агонь спыніць —
Не ўтаймаваць віхуру.

Лес, здаецца, шуміць,
Што паваліла бура.

Куды ні глянь — карчы,
Адно вакол ламачча.
І ці то птах крычыць,
Ці так няўцешна плача.

Ды ручаёк яшчэ
Бліснуў няўзнак слязінкай
І знік праз міг з вачэй,
Ззубілася сцяжынка.

Адзін хмызняк стаіць
І дуб такі пахмуры.
Як скрушна лес шуміць,
Што паваліла бура.

А дакараць каго?
І за грахі якія?
І горка ад свайго
Бясілля прад стыхіяй.

* * *

Памяці бацькоў

1.

Я песень гэтакіх не складу,
Што пела колісь мне матуля.
Каб на жыццё

на ўсё кранулі,
Я песень гэтакіх не складу.
Да сэрца голаў мой прытуліць
І песняй адвядзе бяду.
Я песень гэтакіх не складу,
Што пела колісь мне матуля.

Табе і каханню

Ціха вербы шумяць над вадою,
Нібы песню пяюць нам з табою,
Вецер голле, як струны, гайдае,
Спеў пшчотны душу так кранае!

У той песні вясна і каханне,
Першы ранак з табой і прызнанне,
У той песні і сонца, і кветкі,
Салавейкам шчабечуць нам дзеткі.

Смех вясёлы, гарэзлівы, звонкі...
Бы жыцця мы гартаем старонкі.
Спеліць лёс сум гадоў, як рабіны...
Дождж слязьмі пралівае ўспаміны...

Радасць, шчасце, выпрабаванне,
Зоркі ясныя, гром... І каханне,
Праз гады, што пранеслі... Наш лёс —
Падарунак абодвум Нябёс.

* * *

Не шукай мяне, гора-горкае,
Ля варот маіх не кружы.
Не пушчу цябе нават блізка я
Да сваёй збалелай душы.

Раннім ранейкам
з першым променем

Заспявай, душа, не галасі,
А з малітваю,
з словам Божым ты
Па жыцці свой крыж пранясі.

* * *

На беразе мараў,
У ціхім куточку
Душа дагарала
Асеннім лісточкам.

І думкі, і словы
У вяночак віліся
І шчэбетам птушак
Малітвы ліліся.

Душа дагарэла
І зорка патухла,
А вецер у комін
Так свішча натужна.

Душу з неба кліча,
Туман даганяе,
На вогнішчы памяць
Рабінай згарае.

Патонуць у водах
І мары, і мроі —
Душа застаецца
У вечным спакоі.

Наталля ЖЫЛЕВІЧ

Дзяцінства майго сенажаці

Светла-чыста сіняе неба,
Сонца свеціць і гоіць раны,
Пчолы ў травах гудзяць напеўна,
І кладзецца пакос духмяны.

Росы срэбныя ловаць промні
Ды ў стракатым знікаюць моры.
І душу ціхім шчасцем поўняць
Жаўрука з-пад аблок пераборы.

Я чужых не хачу краявідаў —
Мне б дзяцінства майго сенажаці,
Бо навечна душа спавіта
Песняй той, што спявала маці.

* * *

Я восені павуцінкі
ужо бачу на скронях сваіх,
А хочацца, як дзяўчынкай,
да рук прытуліцца тваіх.
Табе раскажаць усе беды
і радасцю падзяліцца,
І слоўцаў тваіх гаючых
вадзіцы жывой напіцца.
Вазьму ў далоні маршчынкі —
ночак бяссонных карункі.

І ўсё, што маю на свеце,
нясу табе ў падарункі.
Туман — каб укрыў ад болю,
ды сонца — каб сагравала,
А хмарку прашу аддана —
ад гора каб збэрагала.

Я дзякую табе, мама,
за сэрца цяпло святое.
Даруй, калі нашы словы
у ім прагучалі болям.

Я буду маліцца Богу,
каб свет не пагас у хаце,
Дзе з ранку да позняй ночкі
шчыруе руплівая маці.

Чарнобылінкі

Абразкі

Раіса ДЗЕЙКУН

Лава-лаўка-лавачка

— Ну, здэцца, усё самае неабходнае забралі, хаця дзе там — не даюць забіраць гадамі нажытае. А як без яго на новым месцы? Кажуць, радыяцыя нейкая... Каб яна спрахла, а каб яе ў самым пекле чэрці смажылі, а каб жа яна счэзла, праклятая...

Так праклінала падчас перасялення з забруджанага радыяцыйнага Брагінскага раёна невядомую і нябачную воку «нейкую радыяцыю» жыхарка вёскі Мікулічы Ганна, якую па-вулічнаму ўсе звалі Паўліхай. Пажылая жанчына ажно выпручалася — так не жадала нікуды перасяляцца з гадамі абжытага селішча. Давялося членам камісіі па эвакуацыі да ўгавораў падключыць яе сына з нявесткай. Дзеці неяк жа ўгаварылі маці скарыцца лёсу.

Ідучы да грузавіка, жанчына ўсё азірала на сваю хату, агарод з садочкам. Перад гэтым яна абышла сваё селішча, абгледзела-абмацала кожнае дрэўца — развітваючыся, нізка пакланілася сваёй невялічкай і такой роднай хатцы, але, ступіўшы да кабіны, раптам спынілася як укапаная.

— А вой-вой-вой, людцы добрыя! А як жа я яе зыбыла? А як жа я без яе буду далей жыць ды яшчэ і ў незнаёмым месцы?

— Што здарылася? Каго Вы, Ганна Паўлаўна, забылі? У хаце хтосьці яшчэ ёсць? — з трывогай запыталі члены камісіі.

— У якой хаце? Ды няма там ужо ніога. А мая ж ты родненькая! А мая ж ты ўцеха! А як жа мы без цябе абыдземся? — жанчына падбегла да шырокай лавачкі, што прытулілася каля плота на выхадзе са двара побач з вулічнай каліткай. Лётам уселася на яе і пачала галасіць, прычытаючы:

— А мая ж ты галубка, а мая ж ты родненькая, лава-лаўка-лавачка! А на чым я тамака сядзець буду са сваімі аднавяскоўкамі-сяброўкамі і язык часаць? А я ж без цябе анічога-аніякага не паучу, анічагусенькі ведаць не буду, не пасмяюся, не парагачу разам з вулічных жартачак. А я ж без цябе памру без пары, а што ж мне мой муж скажа з таго свету? Ён жа мяне ўпкіне, што я цябе тут з той нялюдскай радыяцыйнай пакінула. А ён жа так стараўся цябе рабіць, так фуганкам стругаў-габляваў, каб ты была гладзенькая, як паліраваная. А ножкі табе якія моцныя прыладаваў — дубовыя! Не! І яшчэ раз — не! Без сваёй лавачкі я не скрануся з месца, — сказала як адрэзала заплаканая жанчына.

Гэтым разам той жа камісіі разам з сынам Паўліхай прыйшлося «эвакуіраваць» і яе вулічную лаўку. Праўда, пры гэтым давялося добра спацець мужчынам, якія выкопвалі з утрамбанай зямлі дубовыя «ножкі», бо, відаць, той, хто іх закопваў, добра стараўся. Дык жа і на лавачцы не адзін год (падчас свят ды вечараў) сядзелі сяброўкі яе гаспадыні. А калі прыкінуць, што на шырокай лаве-лаўцы-лавачцы памяшчалася да дзясятка дзябелых кабет, дык можна ўявіць, як яна асела і ўрасла ў зямлю.

Паўліху разам з яе аднавяскоўцамі і сям'ёй сына перасялілі ў аграгарадок Бабовічы. Там для такіх, як яна, дзяржавы ўжо быў пабудаваны цэлы пасёлак

дабротных цагляных хат. Пры гэтым, улічваючы яе ж катэгарычнае «Ня хочу з нявесткай на адной кухні церціся і сварыцца — лепш хадзіць у госці адна да адной», ім выдзелілі два дамы на розных вуліцах.

(У новыя дамы, якіх налічвалася каля сотні, былі пераселены не толькі жыхары Мікуліч, але і вёсак Гдэнь, Сабалі, Красная Гара, Дуброўнае, Астрагляды.) Агледзеўшы новую хату, глянуўшы адным вокам на пусценкі агарод, пакуль разгружаўся грузавік з дамашнім скарбам, Паўліха вярнулася на вуліцу і намеціла месца для ўстаноўкі сваёй ненагляднай лавачкі.

— Вось тут, сыноч, капай ямку! — паказала рукой сыну, адступіўшы на два крокі ад каліткі ўбок. Прыйшлося тама, кінуўшы на родзічаў і суседзяў разгрузку, станавіцца і капаць ямку. Калі праз нейкі час лаўка заняла сваё месца каля новенькага плота з пластмасавай сеткі, а рэчы з вуліцы былі занесены ў новенькую дамоўку і нават не былі расставлены па месцах, Паўліха апусцілася на лавачку і з палёгкаю ўздыхнула:

— А бажочак мой, міласэрны, а святая мацер гасподня, дак жа цяперака мне на сваёй лавачцы не так будзе боязна ў новым месцы. А я ж на ёй, як усё роўна дома ў Мікулічах, апынулася. А хутка ж мае дзеўкі мікуліцкія падцягнуцца, дык разам пойдзем аглядаць свае новыя дамоўкі і вуліцу, з новымі жыхарамі знаёміцца. Гэта ж столькі навін у нас будзе — гаварыць не перагаварыць... Ага, вунь ужо Вера з Ларысай сунуцца, а следам Марыя з Ірынай кльшаюцца.

Паўліха тут жа пераселася з сярэдзіны лавачкі на яе край — бліжэй да каліткі, каб жа ўсім месца хапіла. Нагарнуліся няпрошаныя слёзы, і яна, якая ўжо і забылася, калі апошні раз смялася і нават усміхалася (пасля таго выбуху-ліха на станцыі), не згледзела, як пачала ціхенька сама сабе смяцца, бо пабачыла, што з другога боку вуліцы па асфальтавай дарозе, што бегла ўздоўж шарэнгі новых цагляных дамоў, ды яе кіравалі яшчэ некалькі «дзевак»-мікульчанака. «Дзеўкі», (як і яна) былі ўжо сталага веку, але, знаёмыя з дзяцінства, так і звярталіся адна да адной. Гэта ж яны, і кожная на свой лад, называлі месца іх пастаяннага збору: адна — лавай, другая — лаўкай, трэцяя — лавачкай. Нязменным у кожнай заставалася адно: «Дзеўкі, управліліся? Дык пайшлі да Паўліхі на... лаву-лаўку-лавачку».

Р. С. Некалькі гадоў назад Паўліха адышла на той свет. За ёй — яе сяброўкі-«дзеўкі». А вось лава-лаўка-лавачка як стаяла з часу перасялення, так і сёння стаіць на той вуліцы. Толькі на ёй ужо сядзяць нашчадкі мікуліцкіх дзевак.

Букет

Быў май 1986 года.

— Нікуды я не паеду, мне паміраць пара, — гаварыла-ўпіралася бабка Пелагея з Радзіна, калі яе разам з сям'ёй сына і аднасельцамі ўпрошвалі ісці да аўтобуса. Эвакуіраваць. Яна галасіла, з апошніх сіл вырываўшыся і чаплялася старчымі рукамі за касякі дзвярэй сваёй хаткі, якая прымасцілася на адным падвор'і побач з вялікай хатай сына. Жывасілам яе адарвалі ад тых касякоў і ледзь не на руках занеслі ўсё-такі ў салон найбліжэйшага аўтобуса.

На новым месцы, як і казалася-прадчувава старэнькая, яна доўга не працягнула — да пачатку ліпеня. Перад сконам бабка маліла-прасіла сына з нявесткай, каб яе пахавалі каля мужа на сваіх могілках, каб па дарозе на іх падвезлі да роднай хаткі — развітацца. Гразілася,

што калі не выканаюць яе завету, то яна перавернецца ў труне.

Сын аслухацца маткі не мог. Узяўшы дазвол на паездку ў забруднены раён, ён разам з раднёй павёз спецыяльна выдзеленым аўтобусам нябожчыцу дамоў. Цяпер ужо ў «зону». Пад'ехалі, як і прасіла маці, да падвор'я і нават на нейкія лічаныя хвіліны занеслі труну з нябожчыцай у яе хатку. Потым — бягом на могілкі. Могілкі, як заведзена спрад-веку ў вёсках, былі вынесены за яе межы і знаходзіліся ў найбліжэйшым хвойніку. Пахаваўшы маці, дзеці наведлі задно магільны дзеда, бабы, іншых родных — і бягом да машыны: радыяцыя ў раёне зашкальвала. Аб гэтым папярэдзілі яе магі хутчэй пакінуць вёску. Але сыну памерла і яго жонцы па дарозе да новага месца пражывання ў іншай вобласці вельмі карцела самім яшчэ хоць адным вокам паглядзець на сваё былое селішча, развітацца з ім. Можа, і назаўсёды? І падчас эвакуацыі, і цяпер, пры пахаванні маці, яны толкам і не зрабілі гэтага. Не да таго было.

Зноў пад'ехаўшы да былога селішча, сямейка рынулася да ўваходных дзвярэй сваёй хаты паглядзець, што там ды як — так сучылі за роднай дамоўкай, што ногі самі беглі. Іх жа вывозілі, казалі, што на тры дні, а аказалася... Абышлі пакоі, агледзелі-абмацалі-абгладзілі пакінутыя рэчы — моўчкі развіталіся з імі. Столькі гадоў нажывалі! Зрасліся з усім... Потым рушылі на двор. Абышоўшы яго ўвесь, агледзелі хлеў, адрыну, сцёбку. Пастаялі і зазірнулі ў калодзеж, што знаходзіўся насупраць ганка пры зарослым агародчыку, а потым, не згаворваючыся, накіраваліся да весніцы — за хлявы. Там за імі быў добра агароджаны штыкетнікам з усіх бакоў агарод, там заставаўся капец. Цікава, ці ж уцалеў?

Тое, што людзі пабачылі на яго месцы, прымусіла іх застыць як укапанымі: на месцы капца ва ўсю яго шыр пабачылі вялізны бела-фіялетаваы букет. Бульбяны.

Капец цвіў. Жыццё і ў радыяцыі працягвалася.

Аперацыя «Мундзіры»

Пад Мінск, у адзін з санаторыяў Ждановіч, у маі 1986 года падчас эвакуацыі вывезлі Восаўскую няпоўную і Партызанскую сярэднюю школы Хойніцкага раёна. Разам з вучнямі эвакуіравалі і іх настаўнікаў (маладых жанчын і дзяўчат) — яны суправаджалі дзяцей і заставаліся з імі да вырашэння далейшага іх лёсу.

Размясцілі «бежанцаў» у санаторных нумарах з усімі выгодамі. Персанал, а гэта былі ў асноўным жанчыны, спачуваў змарнелым, перапалоханым дзецям і жанчынам. Усе стараліся аблегчыць іх вымушаны адпачынак-жыццё. «Чарнобыльцаў» добра кармілі. У меню былі супы, баршчы, рыба, мяса, грэчка, пшана, макарона, аўсянка, садавіна, гародніна, сокі...

— Дзеўкі, а дзеўкі, давайце ў Мінск з'ездзім, развеемся, растрасемся трохі, а то корміць як на забой, — звярнулася да суседак па пакоі самая бойкая і гаваркая Алёна. «Дзеўкі» аказаліся не супраць, тым больш што быў выхадны. У Мінску яны зайшлі ў гаспадарчы магазін. На вочы трапілася электрычная плітка. Жанчыны паглядзелі адна на адну.

— Давайце купім у складчыну, — кажа Алёна, іншыя моўчкі ківваюць галавамі і лезуць у кашалькі. Купілі. Ногі панеслі іх далей.

Камароўскі рынак. Чаго там толькі няма, вочы жанчын-бежанак разбягаюцца і нечага шукаюць, а потым, як па

камандзе, спыняюцца на... маладзенькай бульбе. Зноў рукі цягнуцца да кашалькоў. Яны купляюць па два кілаграмы (кожная) і хаваюць як найвялікшую каштоўнасць на самае дно сумак-пакеці. Усю дарогу да санаторыя адна думка: «Хутчэй бы вечар».

Позна. Дзеці спяць, персанал адпачывае. У адным з нумароў некалькі жанчын паводзяць сябе неяк па-змоўніцку: адна ўпотаікі ставіць на плітку невялікую алюмініевую каструльку з вадой, другая ў цэлафанавым пакеце мые падкранам ва ўмывальным пакоі бульбу, трэцяя, як запраўскі ўдзельнік крымінальнай шайкі, стаіць на «стрыку» — сцеража кожны рух. З правіламі санаторыя знаёмлены, а там чорным па белым напісана, што самавольнае карыстанне электрычнымі прыборамі катэгарычна забаронена. У пакоі прачынена акно, каб пах выходзіў на вуліцу. І вось ужо больш за дзясятка невялікіх жоўдзенькіх клубняў варыцца ў алюмініевай каструльцы пад крышкай. Чакаць няма сіл. Нарэшце «мундзіры» гатовыя. З гарачай (у руках не ўтрымаць) бульбы похапцам, дрыжачымі рукамі маладыя жанчыны абіраюць шалупінне. Рукі з бульбінамі адначасова цягнуцца да сальніцы, потым — да ратоў. Моўчкі. Праз нейкую хвіліну адна з замоўніц выдае:

— Родненькая наша! Залаценькая! А як жа мы па табе сучылі!

— Дзяўчаты, якая смаката! — уздыхае другая.

— Божа, як мала чалавеку трэба! — хітае галавой трэцяя.

— Нісчымная, а якая смачная! — здзіўляецца чацвёртая.

— А мы ж яе так мала цанілі, шанавалі, а жыць без яе, аказваецца, не можам... — падагульняе пятая.

Вочы маладых жанчын ззяюць не толькі ад задавальнення, але і ад шчаслівых, горкіх і няпрошаных слёз. Праз мінуту-другую тая ж завадатарка Алёна зграбае шалупінне ў старую газету і звяртаецца да сябровак:

— Дзеўкі, а дзеўкі, а як нахонт драйкаў? Яны ж таксама ў вачах стаяць.

Слёзы з вачэй імгненна кудысьці прападаюць (іх як і не было), а маладзіцы, схліўшыся адна да адной, пошпакам абмяркоўваюць план чарговай аперацыі пад назваю «Дранікі».

Чарнобыльскія капцы

Капцы ладзіліся кожнай восенню пасля копкі бульбы. Адкрываліся вясной, перад сяўбай. Яны былі пры кожнай хаце. Дакладней, пры кожным агародзе за хатай. Без іх не абыходзіўся ні адзін гаспадар. Яны былі запарукай упэўненасці ў заўтрашнім дні. Той, хто меў капцы, быў спакойны за паслужную вясной.

Людзей і вялікую рагататую жывёлу — людскую і калгасна-саўтасную — вывозілі некалькі дзён. Вёскі апусцелі, а раскрытыя і прыадкрытыя капцы, набраная з іх бульба ў мяхах для пасадкі засталася ляжаць і стаяць на падворках — убіраць у сябе нябачную воку, нячутную вуху страшэнную заразу, якая звалася нейкімі ізатопамамі, а болей зразумела — радыяцыяй.

Дзікія свінні ў хуткім часе агледзелі бульбу. Спачатку ласаваліся той, што зберагалася ў адкрытых капцах і пры старой агароджы. Калі апусцілі іх, узяліся за закрытыя — доўгімі лычамі-рыламі вепрукі разрывалі капцы.

Знаходкі хапіла ўсім да самых халадоў. Добра ад'еліся. Потым зноў прыйшлося вяртацца ў лес на падножны корм.

А на месцы былых капцоў засталіся толькі абсыпаныя ямки, якія з часам зраўняліся з чыстым полем.

Беларуская з хронікі творчага

3 «Хронікі...» за 1971 год. 11 студзеня народнаму паэту БССР Аркадзю Куляшова за пераклады «Выбранай паэзіі» М. Ю. Лермантава, «Энеіды» І. П. Катлярэўскага, «Спева аб Гаяваце» Г. Лангфела ўручаны дыплом і знак лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР. 11 лютага ў клубе БССР прайшоў вечар, прысвечаны 100-гадоваму юбілею Л. Украінкі. Уступнае слова П. Панчанкі. Доклад працытаў Хведар Жычка. Газета «Літаратура і мастацтва» адзначае, што ў рэспубліцы прайшоў цэлы шэраг літаратурных вечароў, канферэнцый, прысвечаных паэтэсе. Творчасць Лесі Украінкі (1871—1913) добра вядома ў Беларусі. Выйшла па-беларуску некалькі яе кніг — у 1957, 1971, 1996, 2014 гадах. Сярод перакладчыкаў паэзіі Л. Украінкі на беларускую мову — Эдзі Агняцвет, Анатоль Астрэйка, Мікола Аўрамчык, Артур Вольскі, Анатоль Вялюгін, Ніл Гілевіч, Сяргей Грахоўскі, Сяргей Дзяргай, Хведар Жычка, Ніна Загорская, Іван Калеснік і іншыя.

Васіля Быкава. Падаецца аналіз яго апошні «Сотнікаў».

Лістапад. У СССР шырока адзначаецца 150-годдзе з дня нараджэння Ф. М. Дастаеўскага. У вёсцы Дастоева Брэсцкай вобласці праходзіць вечар. З дакладам «Дастаеўскі і сучаснасць» выступае дацэнт Брэсцкага педагогічнага інстытута А. Майсейчык.

10 снежня ў Купалаўскім тэатры адбыўся вечар, прысвечаны рускаму паэту М. Нярасава. З уступным словам выступіў Аркадзь Куляшоў. З дакладам «Жыццё і творчасць Нярасава» — Максім Танк. Вершы паэта ў сваіх перакладах чыталі Э. Агняцвет, А. Вярцінскі, А. Якімовіч. Газеты «ЛіМ», «Советская Белоруссия», «Чырвоная змена» змясцілі матэрыялы і артыкулы пра жыццё і творчую дзейнасць класіка рускай і сусветнай паэзіі. Нагадаем, што творы М. А. Нярасава (1821—1878) на беларускую мову перакладалі Эдзі Агняцвет, Аляксей Якімовіч, Максім Лужанін, Уладзімір Шахаўец, Аляксей Звонак і іншыя.

Напрыканцы снежня 1971 г. у Маскве адбылося пасяджэнне савета па беларускай літаратуры пры Саюзе пісьменнікаў СССР. Выступілі С. Баруздын, А. Аўчарэнка, М. Луконін і шэраг беларускіх пісьменнікаў, літаратуразнаўцаў — У. Гніламёдаў, В. Рагойша, А. Вярцінскі...

Дарэчы, вяртаючыся на пачатак 1971 года, калі 26—27 красавіка ў Мінску праходзіў VI з'езд Саюза пісьменнікаў БССР... У сваім дакладзе старшыня творчай арганізацыі Максім Танк зазначыў цэлы шэраг прыярытэтаў, якія спрыяюць развіццю і міжнародных стасункаў літаратуры, і інтэрнацыянальнаму выхаванню грамадства праз мастацкае слова: «...У сваім паступальным развіццю беларуская літаратура не замыкаецца ў вузка нацыянальных рамках. З'яўляючыся неад'емнай часткай усёй савецкай літаратуры, мы, беларускія літаратары, імкнёмся да адзінства і згуртаванасці з літаратурамі народаў СССР і сацыялістычных краін, з прагрэсіўнымі літаратурамі ўсяго свету. А гэтая мэта лепш за ўсё дасягаецца пры ўзаемным супрацоўніцтве і абмене».

Вядомае палажэнне аб тым, што любая нацыянальная літаратура не можа развівацца без добрай перакладной літаратуры ў сваім складзе, мы з поўным правам можам аднесці і да нашай сучаснай прозы, паэзіі, драматургіі і публіцыстыкі. У літаратурным жыцці беларускага мастацкага перакладу за міжз'ездаўскі перыяд маюцца прыкметныя дасягненні...» Максім Танк называе імёны шчырых рупліўцаў па прадстаўленні найлепшых здабыткаў іншых нацыянальных літаратур на беларускай мове: Аркадзя Куляшова, Ніла Гілевіча, Язэпа Семяжона... І яшчэ з даклада Максіма Танка: «...За справаздачны перыяд па-за межамі нашай краіны, акрамя асобных выданняў тых ці іншых твораў нашай класічнай і сучаснай літаратуры, рыхтуецца, падрыхтавана альбо выходзіць з друку 8 анталогій беларускай мастацкай літаратуры: вялікая, памерам у 30 друкаваных аркушаў, анталогія беларускага апавядання ў выдавецтве «Фольк унт Вэльс» у Берліне; анталогія сучаснай беларускай паэзіі — у Лодзінскім выдавецтве; анталогія беларускай навелы — у тым жа польскім выдавецтве; зборнік сучаснага беларускага апавядання на англійскай мове і мове каннада — у адным з выдавецтваў штата Майсур (Індыя); анталогія беларускай мастацкай літаратуры (узоры фальклору, паэзіі, прозы, драматургіі і крытыкі) — у выдавецтве «Еўропа» ў Будапешце; зборнік сучаснай беларускай паэзіі «Маладая Беларусь»

у Сафіі; зборнік беларускай прозы ў перакладзе на серба-лужыцкую мову — у выдавецтве «Дамовіна» ў Будзішыне (ГДР); анталогія беларускай паэзіі ў перакладзе на англійскую мову выдаецца па лініі ЮНЕСКА...»

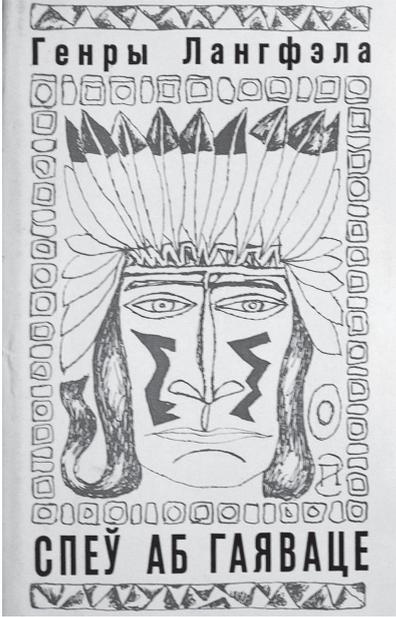
1972 год. У лютым некалькі дзён гасцем Мінска быў народны паэт Дагестана Расул Гамзатаў (1923—2003). У зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыліся чатыры аўтарскія вечары славутага творцы. У Мінску таксама гасцявалі літаратары з Туркменістана — Бердымухамед Гулаў і Каўшут Шаміеў, латышскі паэт і нарысіст Еранім Стулпан, вядомы празаік Эгон Ліў.

Крыху пра павязь Расула Гамзатава з Беларуссю. Восенню 2023 года ў Доме літаратара ў Мінску прайшоў вялікі вечар, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Р. Гамзатава. Прайшоў у Мемарыяльнай зале СП Беларусі і круглы стол з удзелам дагестанскіх літаратараў, у прыватнасці старшыні секцыі аварскай літаратуры Саюза пісьменнікаў Дагестана, на тэму беларуска-дагестанскіх літаратурных сувязей. На вечары з грунтоўным дакладам выступіў старшыня ўрада Рэспублікі Дагестан Абдулмуслім Абдулмуслімаў, таксама міністр культуры Дагестана Зарэма Бутаева. Свае пераклады вершаў класіка савецкай паэзіі на рускую і беларускую мову прачыталі Анатоль Аўруцін, Міхась Пазнякоў, Рагнед Малахоўскі і інш. Вечар, прысвечаны творчасці Р. Гамзатава, прайшоў гэтымі днямі і ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Згадаем імёны перакладчыкаў паэзіі Расула Гамзатава на беларускую мову: Язэп Семяжон, Аркадзь Куляшоў, Анатоль Грачанікаў, Аляксей Звонак, Анатоль Астрэйка, Мікола Аўрамчык, Рыгор Барадулін, Аляксей Бачыла, Алег Лойка, Сяргей Грахоўскі, Янка Сіпакоў, Максім Танк, Міхась Пазнякоў, Рагнед Малахоўскі... У 1972 годзе ў серыі «Паэзія

З дакладам выступіў Васіль Вітка. З па ведамленнем — Еўдакія Лось».

У Саюзе пісьменнікаў — да 19 мая — прайшла сустрэча з украінскімі пісьменнікамі М. Нагнібядой, А. Юшчанкам, М. Успенскім, Б. Сцепанюком, М. Сынгаеўскім, «якія многа, — як сведчыць «Хроніка...» — зрабілі для двухтомніка анталогіі «Беларуская савецкая паэзія». Сустрэчу адкрыў Іван Пятровіч Шамякін. Выступілі Я. Семяжон, В. Вітка, Б. Сцепанюк, А. Юшчанка, А. Зарыцкі, М. Ароўка і іншыя.

22—28 мая праходзілі Дні балгарскай літаратуры ў Беларусі. У Мінску працавала дэлегацыя Усенароднага камітэта балгара-савецкай дружбы на чале з вядомым балгарскім пісьменнікам Д. Ангелавым. 23 мая ў філармоніі ў Мінску прайшоў урачысты вечар, прысвечаны святу балгарскай культуры і славянскай пісьменнасці. Выступілі Н. Гілевіч, М. Калачынскі, Н. Вылчаў. 24 мая адбылася сустрэча беларускіх і балгарскіх пісьменнікаў. На сустрэчы выступілі І. Шамякін, Н. Вылчаў, І. Давыдаў, Д. Ангелаў, М. Калачынскі, А. Куляшоў, М. Танк, І. Мележ, Н. Гілевіч, Л. Прокша, В. Нікіфаровіч. Да тэмы Дзён балгарскай літаратуры ў Беларусі не аднойчы звярталіся ў маі і чэрвені 1972 г. газеты «Літаратура і мастацтва», «Звязда». Найдзень Вылчаў — відаць, ці не самая «беларуская» асоба сярод балгарскіх гасцей 1972 года. Нарадзіўся пісьменнік і перакладчык 30 жніўня 1927 года ў вёсцы Бранціца Ловецкай вобласці (Балгарыя). Стончыўшы Сафійскі ўніверсітэт, працаваў у розных газетах і часопісах. У 1996—1997 гг. — на дыпламатычнай службе. З 1989 да 1991-га ўзначальваў Саюз перакладчыкаў Балгарыі. Першую кнігу — «На паўднёвай граніцы» — выдаў у 1953 годзе. Аўтар многіх паэтычных зборнікаў, чатырох кніг біяграфічных

Выданне ў перакладзе Аркадзя Куляшова, 1969 г.

14—16 красавіка ў Мінску знаходзілася дэлегацыя польскіх пісьменнікаў — В. Яжджынскі, І. Сікірыцкі.

У маі 1971 года на працягу шасці дзён у Беларусі гасцявалі балгарскія дзіцячыя пісьменнікі А. Босеў, Н. Зідараў, Г. Струмскі, Н. Янкаў і П. Дзмітроў-Рудар. Разам з імі прыехалі і паэты, празаікі, крытыкі з Масквы — І. Такмакова, Ю. Карынец, В. Бавіна, В. Барысаў і М. Тарасава. 20 мая была праведзена міжнародная канферэнцыя па тэме ваенна-патрыятычнага выхавання ў дзіцячых літаратурах.

У другой палове мая ў Маскве прайшла навуковая канферэнцыя «Параўнальнае вывучэнне славянскіх літаратур». Удзельнічалі беларускія літаратуразнаўцы А. Адамовіч, В. Зайцаў, А. Мальдзіс, В. Гапава, В. Каваленка. У матэрыялах канферэнцыі змешчаны тэзісы даклада Н. Перкіна «Інтэрнацыянальнае і нацыянальнае ў характары літаратурнага героя і ўзаемадзеянне літаратур (на матэрыяле беларускай літаратуры)».

29 чэрвеня — 2 ліпеня ў Маскве праходзіць V з'езд Саюза пісьменнікаў СССР. Максім Танк выступае з прамовай «На высокім уздыме». У з'ездзе прымаюць удзел В. Быкаў, П. Броўка, А. Кулакоўскі, І. Шамякін, Я. Брыль, М. Танк, І. Мележ і іншыя.

У жніўні польскі грамадска-культурны двухтыднёвік «Камэна» друкуе матэрыял, дзе ідзе гаворка пра творчасць

Падчас уручэння Ленінскіх прэмій, 1972 г. (другі злева — Іван Мележ).

народаў СССР» пабачыў свет зборнік вершаў аварскага творцы на беларускай мове «Высокія зоркі». Вось як гучаць радкі Расула Гамзатава ў пераўвасабленні Максіма Танка: «Людзі, вы чаму заўжды павольны? // Чарапахам нечага спяшацца, // І таму не дзівіць іх павольнасць! // Па зямлі ім больш сто год бадзяцца. // Людзі, вы чаму заўжды імкліва // Скачаце, як зайцы ў чыстым полі? // Іхняя паспелінасць не дзіва: // Зайцам жыць гадоў пяток, не болей».

У красавіку 1972 г. праходзіць Усесаюзны тыдзень дзіцячай і юнацкай літаратуры. «Літаратура і мастацтва» друкуе артыкулы пра сувязь з нашай літаратурай пісьменнікаў З. Васкрасенскай, В. Талыяна, Ю. Якаўлева, І. Сакава, А. Дунаеўскага і іншых.

7 красавіка прайшоў Усесаюзны сімпозіум «Праблемы інтэрнацыянальнага выхавання ў дзіцячай літаратуры».

нарысаў, якія выйшлі ў 2007—2010 гадах. Сярод герояў — і Васіль Быкаў, а таксама Марк Шагал, Аляксандр Пушкін, Канстанцін Сіманаў, Адам Міцкевіч... Перакладчык на балгарскую мову паэзіі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Петруся Броўкі, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, Пімена Панчанкі, Васіля Віткі, Анатоль Вялюгіна, Ніла Гілевіча, Генадзь Бураўкіна, Анатоль Вярцінскага і інш. Перакладчык на балгарскую мову шэраг аповесцей Васіля Быкава. На беларускую мову вершы Н. Вылчова пераклалі Максім Танк, Ніл Гілевіч, Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін. У 1968 годзе ў Мінску накладалі 2000 экзэмпляраў выйшаў паэтычны зборнік балгарскага сябра «Белая чайка». Аформіў кнігу легендарны кніжны графік Барыс Забораў. Памяці Янкі Купалы Найдзень Вылчаў прысвяціў верш «Над магілай паэта»:

літаратура ў свеце: жыцця ў 1966—1985 гады¹

*Зямля тут роўная наўкола,
Тут не было спрадвеку гор,
Але над гэтым ціхім долам
Высока ў неба, ў сінь-прастор*

*Сярод пахіленых штандараў
Сягоння вырасла гара —
Тут, над магілай песняра,
Што сэрцамі здаўна ўладарыў.*

*Яна ўся з кветак лугавых
Жывых.*

У ліпені 1972 года — 90 гадоў з дня нараджэння народнага песняра Беларусі Янкі Купалы. У дадатак да мноства значных мерапрыемстваў прайшоў 27 верасня 1972 г. вечар у гонар Купалы ў Калоннай зале Дома Саюзаў у Маскве. Адкрыў яго рускі паэт Мікалай Ціханаў. Выступілі М. Бажан (Украіна), Э. Матузьявічус (Літва), Х. Берулава (Грузія), М. Камісарова (Ленінград) і інш. Прайшлі Дні Купалы і ў Ленінградзе. У свяце ўдзельнічалі Іван Мележ, Алесь Савіцкі, Іван Грамовіч, Ніл Гілевіч, Генадзь Бураўкін, Сяргей Грахоўскі. У розных аўтаномных рэспубліках, краях Расіі, у рэспубліках СССР з'явіліся публікацыі новых перакладаў паэзіі Янкі Купалы на мовы іншых народаў. Былі публікацыі на англійскай мове — у газеце «Голас Радзімы» (яна друкавалася ў той час і на англійскай) і маскоўскім часопісе «Советская литература», які выдаваўся ў Маскве на розных мовах. Дарэчы, газета «Голас Радзімы» выходзіць сёння як дадатак да часопіса «Беларусь». Штомесяці, Можа быць, варта на яе старонках распачаць публікацыі твораў беларускай класікі ў перакладах на іншыя мовы? Такая практыка дапамагла б развіццю добрую творчую пляцоўку для камунікацыі перакладчыкаў з розных краін... З'явіліся новыя купалаўскія публікацыі на армянскай, грузінскай, казахскай, кіргіскай, латышскай, літоўскай, мангольскай, польскай, таджыкскай, татарскай, туркменскай, украінскай, фінскай, эстонскай мовах. За гады развіцця савецкай літаратуры складалася традыцыя адзначаць юбілей класікаў з іншых літаратур. І гэтая традыцыя была своеасаблівым рухавіком у справе пашырэння чытацкіх уяўленняў пра Купалу, Коласа, Багдановіча сярод іншых народаў свету. У 1972 годзе вершы Янкі Купалы з'явіліся на старонках многіх перыядычных выданняў у Расіі: у часопісах «Дружба народов», «Знамя», «Новый мир», у розных газетах, а таксама ў калектыўных зборніках. Не застаўся ў 1972 годзе незаўважаны і юбілей Якуба Коласа. Новыя публікацыі яго вершаў з'явіліся на азербайджанскай, англійскай, грузінскай, казахскай, кіргіскай, латышскай, літоўскай, мангольскай, марыйскай, польскай, татарскай, туркменскай, украінскай, якуцкай мовах. Выйшла асобная кніга народнага песняра Беларусі ў перакладзе на ўкраінскую мову Паўло Тычыны і іншых украінскіх паэтаў. Сёння ранейшыя традыцыі згублены, але нельга сказаць, што яны сышлі на нішто. Дзякуючы руплівасці асобных творцаў у апошнія гады публікацыі твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа з'явіліся ў аўтарскіх анталогіях перакладаў з беларускай паэзіі і прозы.

У 2018 годзе ў Казані пабачыла свет анталогія перакладаў беларускай паэзіі «Хуш кілесез — Калі ласка!» у выкананні народнага паэта Татарстана Рэната Харыса, дзе знайшлося месца пераўвасабленню пяці вершаў Янкі Купалы і трох твораў Якуба Коласа. Паэт Адам Ахматукаеў у тым самым 2018 годзе выдаў у Грозным кнігу «Старонкі беларускай паэзіі на чачэнскай мове» — з шасцю вершамі Якуба

Фота Кастуся Дробава.

Рэнат Харыс. Мінск, 2018 г.

Коласа і двума творамі Янкі Купалы. У 2019 годзе ва Улан-Батары ў перакладах на мангольскую Бадама-Очырына Галарыда выйшла кніга «Санетаў» Янкі Купалы. Народны паэт Кабардзіна-Балкарый Саліх Гуртуеў у 2019 годзе ў Нальчыку выдаў аўтарскую анталогію перакладаў беларускай прозы і паэзіі «Мае беларускія госці», на старонках якой не абмінуў творчасць Купалы і Коласа.

З 12 да 17 верасня 1972 г. у Беларусі праходзіў Тыздзень літаратур народаў СССР. Гасцямі Беларусі былі В. Закруткін, В. Бокаў, Д. Кугульцінаў, У. Жукаў, Б. Камалаў, Г. Шухрат, А. Малдоніс і інш. 17 верасня ў Мікалаеўшчыне (Стаўбцоўскі раён) адбылося свята паэзіі, якое завяршыла Тыздзень літаратур народаў СССР у Беларусі. 8, 15 і 22 верасня «Літаратура і мастацтва» падрабязна асвятляла тыздзень літаратуры народаў СССР.

У кастрычніку ў Рызе прайшоў творчы семінар драматургаў Літвы, Латвіі, Эстоніі і Беларусі. Ад нашай рэспублікі ў ім удзельнічалі А. Дзялендзік, П. Харкоў, Я. Шабан, А. Петрашкевіч.

11 кастрычніка ў Мінск прыехалі літаратары Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам Суан Зіку, Даан Зіой, Даа Ву. Праз два дні, 13 кастрычніка, прайшла сустрэча ў СП Беларусі в'етнамскіх і беларускіх пісьменнікаў.

30 лістапада 1972 г. у Маскве ў Калоннай зале Дома Саюзаў прайшоў вечар да 90-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Урачыстасці адбыліся і ў Ленінградзе.

Жывыя сустрэчы, непасрэдны кантакт пісьменнікаў Беларусі з калегамі з іншых савецкіх рэспублік і іншых краін — гэта надзвычай дапамагала развіццю міжнародных літаратурных сувязі, пашыраць прастору мастацкага перакладу. Знаёмствы прыносілі свой плён...

1973 год. У Маскоўскім тэатры сатыры прайшла прэм'ера камедыі Андрэя Макаёнка «Таблетку пад язык». 15 студзеня ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі ў Мінску адбыўся вечар французскай паэзіі. У яго праграму ўвайшлі вершы з «Анталогіі французскай паэзіі», складзенай крытыкам і літаратуразнаўцам, прэзідэнтам Французскай Рэспублікі Ж. Пампіду (1911—1974).

У сакавіку 1973 г. у Маскве праходзіць Савет па беларускай літаратуры. Абмяркоўвалася творчасць маладых пісьменнікаў. Ад імя маладых паэтаў Беларусі выступіў Юрка Голуб. Удзел прынялі Казімір Камейша, Іван Арабейка і інш. Якія залы, якія пляцоўкі сёння маглі б стаць прасторай для такіх сустрэч і абмеркаванняў?! Магчыма, патрэбна большая ініцыятыва з беларускага боку. Традыцыяй стала правядзенне

ў Дзелавым і культурным цэнтры Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі круглых сталаў беларускіх і расійскіх пісьменнікаў пад агульнай ідэяй «Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго». Арганізатары — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Саюз пісьменнікаў Беларусі, Выдавецкі дом «Звязда». У 2016—2023 гг. у такіх сустрэчах прымалі ўдзел расійскія пісьменнікі Зульфія Хананова, Георгій Прахін, Юрый Казлоў, Сяргей Главюк, Валерый Казакоў, Аляксандр Казінцаў, Алесь Кажадуб, Уладзіслаў Арцёмаў, Міхаіл Папоў, Таццяна Піскарова і інш. І як плён гэтых сустрэч — выпуск у апошнія гады «беларускіх нумароў» «Роман-газеты», часопісаў «Москва», «Наш современник». Дзякуючы перакладам на рускую мову сучасную беларускую прозу і паэзію змагло разгледзець больш шырокае кола чытачоў не толькі ў Расіі, але і паўсюль, дзе чытаюць на рускай мове. Вікіпедыя падказвае, што роднай рускую мову лічаць больш чым 150 мільянаў чалавек.

У 1973 годзе ганаровае званне заслужанага работніка культуры БССР за заслугі ў галіне мастацкага перакладу твораў беларускіх пісьменнікаў і вялікую работу па прапагандзе беларускай літаратуры прысвоена пісьменнікам з іншых рэспублік — А. Жукаўскаму, М. Нагнібядзе, А. Астроўскаму.

Ужо ў XXI стагоддзі медалём Францыска Скарыны Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі былі адзначаны армянскі перакладчык Эдвард Мілітанян, азербайджанскі паэт Чынгіз Алі аглу. Формы заахвочвання могуць быць розныя, але і яны для ўмацавання міжнародных літаратурных узаемаадносін патрэбныя і важныя.

17 мая ў Купалаўскім тэатры прайшоў вечар да 100-годдзя французскага пісьменніка Анры Барбюса. Адкрыў яго Іван Мележ. Творчасць Анры Барбюса не абыдзена ўвагай нашымі перакладчыкамі. У 1929 і 1931 гг. пабачылі свет у Дзяржаўным выдавецтве Беларусі перакладзеныя на беларускую мову кнігі французскага класіка — «Розныя факты» і «Расія». У 1992 годзе яго навела «Пяшчота» ўвайшла ў выдадзеную на беларускай мове кнігу «Французская навела XX стагоддзя».

А ў чэрвені 1973 года на Алтайскай зямлі адбыўся фестываль беларускай літаратуры і мастацтва. Першыя два дні фестывалю праходзілі творчыя сустрэчы, а затым пасланцы Беларусі раз ехаліся ва ўсе куткі Алтайскага краю. У Алтайскім краі сёння пражывае больш чым два мільёны чалавек. Плошча — 167 996 квадратных кіламетраў. Для параўнання: плошча Беларусі — 207,6 тыс. квадратных кіламетраў. Літаратурныя мясціны Алтая — Барнаул, Бійск, вёска Катунь, легендарныя шукшыньскія Сrostкі... У гэтай старонцы шмат мясцін, якія раскажуць пра Васіля Шукшына, Віталія Біянкі, Вячаслава Шышкава... Паездкі ў іншыя старонкі заўжды давалі процьму ўражанняў, падказвалі тэмы для вершаў... Невыпадкова Пімен Панчанка задаваўся пытаннем: «На дарогах людзі, людзі... // Сам сябе не раз пытаў: // Ці далучаны хоць трохі // Да людскіх вялікіх спраў?» І невыпадковыя ў яго творчасці «вершы, прывезеныя з дарог»... Як і вось гэты, 1973 года, — «Палёт у Сібір»:

*Мне кожны вечар нібы развітанне
З вярчэннем сонцам, ціхаю зарой.
Як падарунак кожнае світанне,
Сустрэча з новай рэчкай і гарой...*

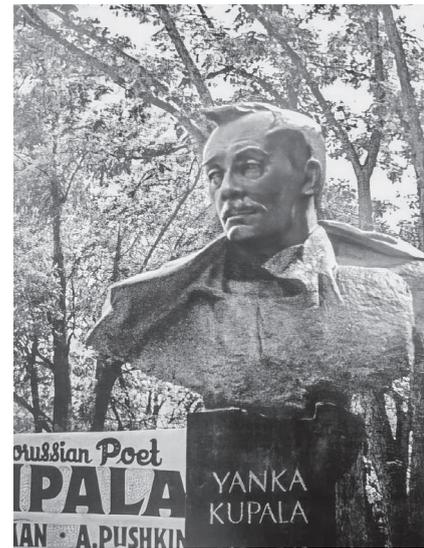
*Агорнута зямля дрыготкай слотай,
Вятры асінам вушы прагулі.*

*Асенняя начныя самалёты
Ірвуцца ў вышыню з сьрой зямлі.*

*Турбіны выюць ад гарачай зморы,
І самалёт мяне на ўсход нясе.
Сібірскіх не хапала мне прастораў,
Цябе мне не хапала, Енісей.*

*Я абдымаў цябе, зямля, над Бранскам,
Капаў над Селігерам твой падзол,
Вось і да глыбінных рубяжоў дабраўся,
Да Мінусінска, да хакаскіх зор.*

...У Ароў-парку (ЗША) урачыста адкрылі помнік Янку Купалу. Удзел у адкрыцці прынялі Андрэй Макаёнка, Анатоль Анікейчык — скульптар, адзін з аўтараў помніка народнаму песняру. Сёння помнікі Купалу стаяць у Маскве, Ашдодзе (Ізраіль), Пекіне... Планаўца ўсталяваць помнік народнаму песняру Беларусі ў Ашхабадзе. Навіну пра гэта Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Туркменістана ў Рэспубліцы Беларусь Назаргулы Шагульыеў агучыў падчас вечара ў гонар 300-годдзя Вялікага Фрагі — Махтумкулі ў Доме літаратара ў Мінску 18 красавіка 2024 года.

Помнік Янку Купалу ў Ароў-парку (ЗША).

У 1973 годзе балгарскі ўрад узнагародзіў ордэнам Кірыла і Мяфодзія народнага паэта Беларусі Петруся Броўку. А ў ліпені ў Мінску ў клубе імя Ф. Дзяржынскага прайшоў вечар да 80-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Маякоўскага. Слова пра паэта сказаў Пімен Панчанка. З новымі перакладамі вершаў славуэтага мастака слова выступілі Кастусь Кірэнка, Мікола Хведаровіч, Сяргей Грахоўскі, Рыгор Барадулін, Ніл Гілевіч. У розныя дзесяцігоддзі, пачынаючы з 1930 года, пабачылі свет кнігі Уладзіміра Маякоўскага на беларускай мове. З апошніх выданняў — зборнік «Паэзія», выдадзены ў 2019 годзе ў серыі «Паэты планеты». Поруч са старымі перакладамі ў кнізе былі змешчаны і новыя.

Падзеяй 1973 года ў літаратурным жыцці Беларусі стаў сімпозіум перакладчыкаў на мовы народаў СССР. Сярод гасцей важнай творчай імпрэзы былі Я. Хелемскі, А. Жукаўскас, М. Нагнібяда, А. Астроўскі, А. Аўчарэнка, Б. Кежун, І. Міхайлаў, Ю. Ванаг, Э. Насыраў, Э. Матузьявічус і іншыя.

Заірачы ў старонкі даўняй гісторыка-літаратурнай памяці, бачыш, наколькі прывабнай з'явай для чытача было беларускае прыгожае пісьменства. І, пэўна ж, каб вярнуць ранейшую зацікаўленасць, варта зазіраць у досвед мінулых дзесяцігоддзяў.

Кастусь ЛЕШНІЦА
Фота з адкрытых крыніц і фондаў БДАМЛМ

Працяг будзе

Сакрэт поспеху — апантанасць

Класічным мастацтвам, як заўсёды, радуе Нацыянальны мастацкі музей. Нядаўна ўвесь першы паверх галоўнага корпуса музея заняў выставачны праект «Рэпін і вучні», прымеркаваны да 180-годдзя выдатнага рускага мастака Ільі Яфімавіча Рэпіна (1844—1930).

Майстар і вучні

Творчая спадчына знакамітага мастака надзвычай багатая. Ілья Яфімавіч выступаў як майстар гістарычнай і бытавой карціны, партрэтывы, цудоўны графік, мемуарыст і настаўнік, які выхаваў цэлую плеяду выдатных майстроў рускага мастацтва, адзначаюць у музеі. Усяго ў спісе мастакоў, якія праходзілі навучанне ў Рэпіна, значыцца 169 імёнаў.

У 1894 годзе Ілья Рэпін увайшоў у выкладчыцкі састаў Вышэйшага мастацкага вучылішча ў якасці прафесара-кіраўніка майстэрні жывапісу. На гэтай пасадзе заставаўся практычна чатырнаццаць гадоў, да 1907 года. Да таго ж з 1894 да 1898 года выкладаў у прыватнай мастацкай студыі, якую фінансавала яго блізкі сябар, грамадскі дзеяч, мастак-эмальер, мецэнат і калекцыянер Марыя Ценішава. Выкладчык Рэпін імкнуўся раскрыць тых ці іншых талентаў мастака-пачаткоўца, развіць яго здольнасці, дапамагчы знайсці ўласны шлях. Яму гэта, бясспрэчна, удалася. Сярод вучняў Ільі Рэпіна — Філіп Малявін, Ганна Астрамава-Лебедзева, Валянцін Сяроў, Барыс Кустодзіеў, Канстанцін Вяшчылаў, Ісаак Бродскі і многія іншыя таленты, малавядомыя і знакамыя творы якіх прадстаўлены на выстаўцы ў Нацыянальным мастацкім музеі. Усе экспанаты — са збору НММ і Віцебскага абласнога краязнаўчага музея. Дапаўняюць экспазіцыю ілюстрацыі выданні з фонду Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Куратарам выступае супрацоўнік навукова-фондавага аддзела Ала Васілеўская. Выстаўку «Рэпін і вучні» можна ўбачыць да 16 чэрвеня.

Як тое было

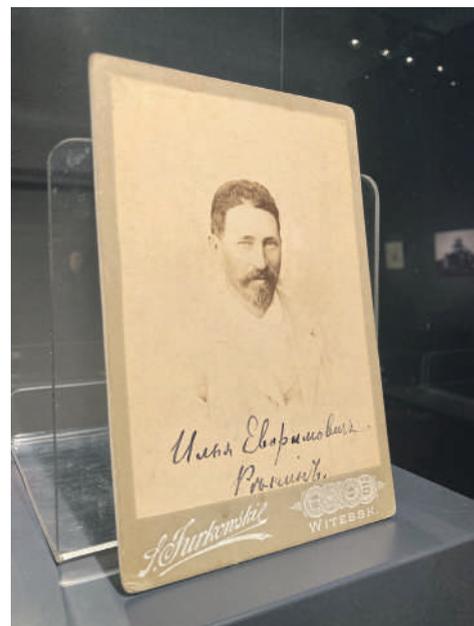
Асобная частка выставачнага праекта — вытрымкі з успамінаў вучняў і людзей, якія блізка ведалі Ілью Рэпіна, а таксама цытаты самога мастака. Як правіла, згадкі пра творца лаканічныя і супярэчлівыя. Такім, відаць, і быў геній. Так, ёсць звесткі, што Рэпін амаль ніколі не папраўляў работы вучняў, а часцей за ўсё абмяжоўваўся кароткімі заўвагамі. Між тым час ад часу ўзрушаўся і мог прачытаць міні-лекцыю. Пераменлівасць майстра адзначала, напрыклад, Ганна Астрамава-Лебедзева: «Да сваёй выкладчыцкай справы ставіўся добрасумленна, але часта быў няроўны.

Зінаіда Серабракова «У балетнай грымёрнай», 1967 г.

То так вылаецца, раскрытыкуе работу, хоць пад зямлю праваліцца, а то пачне так хваліць, што стаіш чырвоная і хочацца заплакаць, думаючы, што ён смеяцца».

Сапраўды, ва ўспамінах сучаснікаў Ілья Рэпін часам паўстае запальчывым, імпульсіўным, аднак гэта толькі адзін бок медала. Ён хваліў і крытыкаваў, радаваўся і быў халодны да некаторых спроб вучняў... Але, галоўнае, дазваляў

Сігізмунд Юркоўскі «І. Я. Рэпін», 1890-я гг.

кожнаму развівацца ў абраным кірунку. «Ён быў да краю просты і ласкавы з усімі, хто прыходзіў да яго па параду, асабліва беражліва і з любасцю ставячыся да падрастаючага пакалення. Вось чаму памяць пра яго з такой пяшчотай захоўваем у сваіх сэрцах мы, яго вучні, нават тыя з нас, хто, схіляючыся перад яго гіганцкім дарам і творчай воляй,

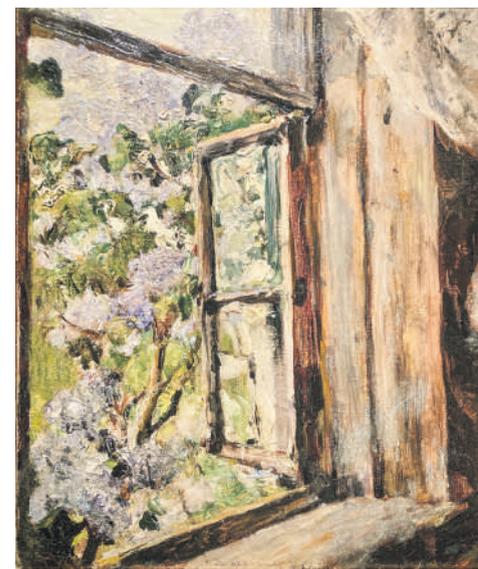
не лічылі яго такім жа бліскучым педагогам, якім ён быў мастаком. Педагогам Рэпін не быў, затое ўсё ж быў вялікім настаўнікам», — меркаваў Ігар Грабар.

Вядома, што Ілья Рэпін называў сябе «рабом прыроды» і заклікаў вучняў сачыць за прыродай, вучыцца ў яе. Маляваў ён увесь час і ў любых умовах — заўважалі яго ў працэсе работы над творам і ў трамваі ці экіпажы, і ў тэатры. «Падчас заняткаў Рэпін падрабязна знаёміў нас са сваім творчым метадам, прычым рабіў гэта заўсёды наглядна. Ён пісаў разам з намі тую ж натуру, якую штудзіравалі мы. Перш чым узяцца за працу, дапытліва вывучаў натуру, яе характар і заўсёды працаваў усхвалявана, з творчым уздымам. З вучнямі Ілья Яфімавіч размаўляў проста, сардэчна, мова яго адрознівалася глыбокай шчырасцю і прастатой. Нас уражвала незвычайная працаздольнасць Рэпіна, яго ненасытная любоў да творчасці», — успамінаў Юлій Бяршадскі.

Дасягнуць праўдзівасці

Маштабная часова экспазіцыя Нацыянальнага мастацкага музея аб'ядноўвае як упэўненыя самастойныя работы, так і спробы майстроў-вучняў Ільі Рэпіна розных гадоў. Сярод аўтараў — Барыс Кустодзіеў, які, безумоўна, стварыў свой яркі ідэалізаваны свет, блізкі да рускай народнай творчасці. Дарэчы, у свой час мастак удзельнічаў у сумесным напісанні знакамітага палатна Ільі Рэпіна «Урачыстае пасаджэнне Дзяржаўнага савета 7 мая 1901 года ў дзень стагадовага юбілею з дня яго заснавання» (1903). На выстаўцы «Рэпін і вучні» прадстаўлена копія з аднайменнай карціны пэндзля Барыса Міхайлавіча, створаная ў тым жа годзе, а таксама яго карціны «Вясковая дзяўчынка» (1903), «Венецыя» (1907), «Сцэна каля акна» (1921) ды іншыя.

І сёння ўражвае творчая спадчына Філіпа Малявіна, якая сведчыць пра вялікі дар мастака, яго яркую індывідуальную манеру. Першапачаткова ён вучыўся іканапісу і быў паслушнікам у манастыры святога Панцеляймона Падчас вучобы і пасля працаваў на стыку мадэрну, імпрэсіянізму і экспрэсіянізму, што было не даспадобы акадэмічнаму таварыству. Аднак Ілья Рэпін абараняў яго ад нападкаў калег, верыў у талент і энергію творцы. Прыгадваецца гісторыя з карцінай Філіпа Малявіна «Бабы» (1899), якая выклікала непаразуменне з-за неадпаведнасці канонам. Ілья Рэпін заступіўся за вучня, і ў рэшце рэшт работа атрымала залаты медаль на Сусветнай парыжскай выстаўцы. У фондах НММ яе, вядома, няма, затое прысутнічаюць «Баба ў сарафане» (1900-я), «Старая» (1915), «Аўтапартрэт. Два накіды» (1900-я), «Стары манах» (1890-я) і «Хлопчык на мядзведжай шкуры» (1897).

Валянцін Сяроў «Адчыненае акно. Бэз», 1886 г.

Адным з самых любімых вучняў Ільі Рэпіна стаў Ісаак Бродскі. Цяжка сказаць, што іх аб'ядноўвала — усё ж жывапісцы былі непадобныя. Лічыцца, што Ісаак Бродскі прыцягнуў увагу выдатнымі здольнасцямі і апантанасцю мастацтвам — тым, што настаўнік больш за ўсё цаніў. Між тым мастацтвазнаўцы лічаць, што ўплыў Рэпіна выявіўся ў імкненні Ісаака Бродскага да прастаты, праўдзівасці, дакладнасці і строгасці ў перадачы натуры, у пагардзе да прыблізнасці, выпадковасці, фармальных рашэнняў. Гэта відаць і па некалькіх работах на выстаўцы: «Феерверк» (1913), «Ялта ўначы» (1913—1917), «Мацярынства» (1919). Дарэчы, паміж мастакі склаліся сяброўскія адносіны, якія працягваліся да самых апошніх дзён жыцця Ільі Яфімавіча.

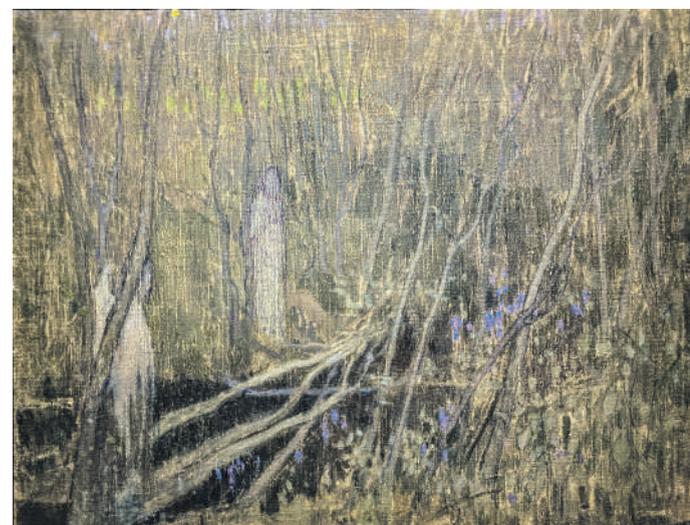
Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Ілья Рэпін «У верхнім ярусе тэатра», 1876 г. (?)

Філіп Малявін «Хлопчык на мядзведжай шкуры», 1897 г.

Барыс Анісфельд «Змярканне ў алейніку», 1906 г. (?)

Маштабы архітэктуры

Для тых, хто цікавіцца і захапляецца дойлідствам, у Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася выстаўка «Ствараць будучыню, зберагаць мінулае», арганізаваная сумесна з кампаніяй VSD.

У экспазіцыі — унікальныя архітэктурныя аб'екты сусветнага маштабу, сярод якіх «Нацыянальны музей Катар», «Музей калекцыі Мянлі» і іншыя. Акрамя гэтага, прадстаўлены аўтарскія праекты, рэалізаваныя VSD у розных гарадах свету. Кампанія пачала сваю гісторыю з 1994 года з невялічкага цэха. Галоўнай перавагай прадпрыемства стала якасць дэталяў і іх дызайн. У 2005 годзе кампанія VSD упершыню паўдзельнічала ў міжнароднай выстаўцы «Аўтакомплекс-1998» у Маскве, што дазволіла пашырыць вытворчасць і выйсці на новыя рынкі.

Сёння супрацоўнікамі і кліентамі прадпрыемства з'яўляюцца такія вядомыя канцэрны, як «Лукойл», «Роснефть», «Татнефть», «Газпром нефть», «Белоруснефть», «Gas Energy», «Compass» і іншыя. Аднак у вытворчым партфоліа кампаніі, акрамя архітэктурных аб'ектаў для вядучых міжнародных фірм, ёсць і грамадскія пабудовы.

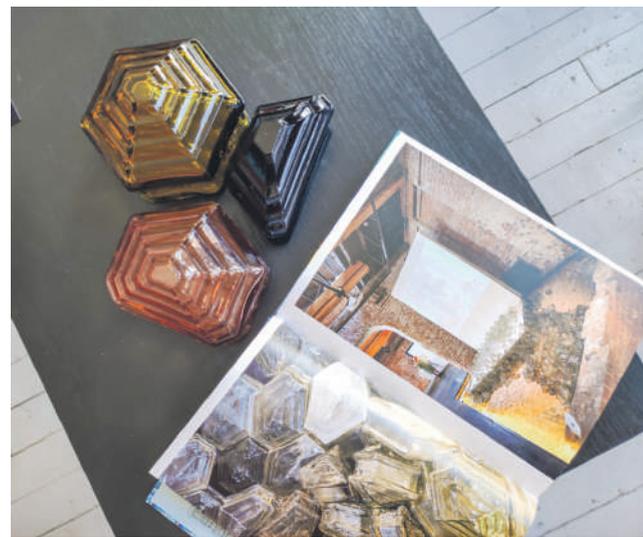
Мост праз раку Ясіль (Астана) — арыгінальнае збудаванне са складанай канцэпцыяй. Дызайн распрацаваны архітэктарам Асхатам Садуавым, які заклаў у аснову сімвал Атыраўскай вобласці — асятра. Менавіта сілуэт і выгіб гэтай рыбы стаў галоўнай крыніцай натхнення для моста праз раку Ясіль. Збоку дэкаратыўная абалонка нагадвае луску асятра, а ўнутры, дзякуючы гульні святла з ценем, стварае незвычайны ўзор. Сама пабудова складаецца з 15 000 элементаў, кожны з якіх не мае паўтарэння. На заводзе VSD дэталі вырабляліся з дапамогай рабатызаваных цэнтраў. Макет элементаў прадстаўлены ў экспазіцыі ў міні-фармаце.

Яшчэ адзін праект кампаніі — «Купал над Цытадэлю» (Туркестан) — працуе як ахоўнае збудаванне для аб'екта Сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. З-за складаных умоў надвор'я перад архітэктарамі стаяла задача спраектаваць лёгкую і устойлівую канструкцыю, якая зможа вытрамаць уласную вагу, вецер і нават землятруссы. Для купала было выраблена 30 000 элементаў, з якіх большая частка ўнікальныя. Работы праводзіліся над гістарычнымі раскопкамі, што патрабавала выдатнай інжынернай падрыхтоўкі. Таму пры будаўніцтве была сфарміравана каманда са спецыялістаў з Беларусі, Расіі, Казахстана, Узбекістана і Турцыі. Тэмпература часта дасягала 45 градусаў, з-за чаго награваліся металаканструкцыі і ўскладняўся працэс. На выстаўцы прадстаўлены фотаздымкі купала падчас усталявання, а таксама макет адной з канструкцый.

Праект кампаніі VSD існуе і ў Мінску. Фітнес-клуб прэміум-класа *World Class* адкрыўся ў 2020 годзе на праспекце Дзяржынскага. Архітэктар Аляксей Шышко паставіў перад сабой задачу захаваць традыцыі беларускага дома і прыўнесці ў яго сучасныя тэхналогіі. Гэты праект — адзін з першых у Беларусі, выкапаны з дапамогай некалькіх новых падыходаў будавання. Ландшафтны рэльеф у выглядзе невялікага ўзвышша выгадна абыграны аб'ёмамі фітнес-клуба. Асноўнымі матэрыяламі сталі цэгла, шкло і фальц. *World Class* быў наміраваны на званне найлепшага сучаснага фітнес-клуба ў краіне.

Таксама ў экспазіцыі прадстаўлены макеты, чарцяжы і фотаздымкі ўнікальных архітэктурных аб'ектаў — Нацыянальны музей Катар і Музей калекцыі Мянлі. Галоўным архітэктарам Нацыянальнага музея з'яўляецца Жан Нувель. У аснову свайго праекта аўтар заклаў вобраз «ружы пустыні»: крышталічныя формы, падобныя на мініяцюры ахітэктурныя аб'екты,

якія ўзнікаюць з-пад зямлі пад уплывам ветру, салёнай вады і пяску. Свой выбар Жан Нувель тлумчыць так: «Катар мае глыбокую сувязь з пустыняй, з яе флорай, яе качавым народам, з яе даўнімі традыцыямі. Каб аб'яднаць гэтыя кантрасты, мне быў патрэбен сімвалічны элемент. Я спыніўся на «ружы пустыні» і пераасэнсаваў яе ў іншым маштабе». На выстаўцы можна ўбачыць саму «ружу пустыні», якая натхняла архітэктара, а таксама пазнаёміцца з гісторыяй стварэння Нацыянальнага музея Катар.

Музей калекцыі Мянлі, які спраектавалі архітэктары Рэнца П'яна і Рычард Фітцджэральд, быў адкрыты ў 1986 годзе ў Х'юстане (ЗША). Заказчыкі Дамінік дэ Мянлі і яе муж Джон дэ Мянлі былі вядомымі людзьмі ў мастацкай сферы Х'юстана. Яны хацелі стварыць месца, дзе жыхары горада маглі б збірацца разам і атрымаваць асалоду ад самых значных калекцый афрыканскага і сучаснага сюррэалістычнага мастацтва.

Экспазіцыя зацікавіць аматараў архітэктуры, студэнтаў і выкладчыкаў факультэтаў дызайну жылых і грамадскіх пабудов.

Выстаўка працуе да 26 мая.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА,
фота аўтара

Гісторыя ў манетах

У мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася выстаўка «На вагу золата», арганізаваная Музеём гісторыі горада Мінска сумесна з Нацыянальным банкам Рэспублікі Беларусь і членам праўлення Беларускага рэспубліканскага грамадскага аб'яднання калекцыянераў Віктарам Суворавым.

Манета — сімвал дзяржавы, адлюстраванне гісторыка-культурнай спадчыны і найважнейшых падзей нашай краіны. З цягам часу памятных грошы мяняліся, аднак захоўвалі сваё класічнае прызначэнне. Нацыянальны банк выпускае манеты з 1996 года ў золце, срэбры і медна-нікелевым сплаве. На сёння ў абарот выйшла больш чым 500 назваў па чатырох асноўных кірунках: «Беларусь і сусветнае грамадства», «Гісторыя і культура Беларусі», «Спорт», «Ахова навакольнага асяроддзя».

На сучасным этапе манеты можна зрабіць любой формы і памеру. Прадстаўленыя экспанаты адрозніваюцца і тэхналогіяй выканання. Гэта і галаграфія, аксідзіраванне, устаўкі з каштоўных і некаштоўных камянёў, каляровы лічбавы друк.

Тэму гісторыі і культуры нашай краіны раскрываюць памятныя грашовыя знакі, прысвечаныя падзеям вайны 1812 года («Вайна 1812 года. 200 гадоў»), Вялікай Айчыннай вайне (серыя «60-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў»), а таксама знакамітым пісьменнікам, паэтам Беларусі Янку Купалу (да 120-годдзя), Якубу Коласу (да 120-годдзя), Адаму Міцкевічу і Кандрату Крапіве (да 125-годдзя). Таксама тэматыку культурнай спадчыны падтрымліваюць серыі «Помнікі архітэктуры Беларусі», «Беларускі балет», «Магія танца» і іншыя.

Кірунак «Беларусь і сусветнае грамадства» прадстаўлены манетами «Мінск. Сталіцы краін ЕўразЭС», серыя «Сонечная сістэма». Спартыўнае жыццё краіны адлюстроўваюць экзэмпляры «Алімпійскія гульні 2010. Фігурнае катанне», «Летнія віды спорту. Баскетбол», «Чэмпіянат свету па лыжных відах спорту 2017» і серыі «Чэмпіянат свету па футболе», «Беларусь алімпійская». Найбольш маштабна прадстаўлены кірунак «Ахова навакольнага асяроддзя». Тут можна ўбачыць серыі, прысвечаныя птушкам («Птушка года»), жывёлам («Фаўна Беларусі»), «Коні», кветкам («Кветкі Беларусі») і іншаму прыроднаму багаццю нашай краіны. У гэтым жа раздзеле — манеты з серыі «Заказнікі Беларусі» і «Нацыянальныя паркі і запаведнікі Беларусі».

Асобнае месца займаюць праекты Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь «Свет вачыма дзяцей», «Святы і абрады беларусаў» і «Сямейныя традыцыі славян».

У аснову серыі «Свет вачыма дзяцей» леглі малюнкi маленькіх мастакоў. Тут можна ўбачыць сюжэты вядомых твораў «Снежная каралева», «Маленькі прынц», «Тысяча і адна ноч», «Сымон-музыка», «12 месяцаў». Серыю дапаўняюць «Казачныя творы А. С. Пушкіна».

«Святы і абрады беларусаў» прадстаўлены экзэмплярамі з медна-нікелевага сплаву. Найцікавейшым экспанатам з'яўляюцца гліняныя макеты будучых манет і эталонныя інструменты, якія знаёмяць наведвальнікаў з гісторыяй стварэння грашовых знакаў.

Адметнасць экспазіцыі — спалучэнне цвёрдага металу і крохкага фарфору. Калекцыю керамічных і фарфоровых вырабаў падрыхтаваў Віктар Суворав. Тэматычныя кампазіцыі разнастайных вытворцаў з Беларусі, Германіі, Латвіі, Расіі і Украіны добра дапаўняюць і раскрываюць эстэтыку беларускіх манет. Для кожнага кірунку Віктар Суворав прадставіў адпаведныя статуэткі, большасць з іх наведвальнікі ўбачаць упершыню. Калекцыянер раскажаў, што фарфор знаходзіцца побач з грашымі не проста так. Раней такія вырабы каштавалі вельмі дорага, за што матэрыял атрымаў назву «белае золата».

Статуэткі адпавядаюць абраным тэмам. Так, у раздзеле, прысвечаным Вялікай Айчыннай вайне, прадстаўлены рэдкія экспанаты Мінскага фарфаравага завода: бутэлька да 30-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, якая служыла падарункам ветэранам, ваза да 40-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, куфаль да 60-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

Тэма прыроды раскрыта з дапамогай багатай калекцыі фарфоровых вырабаў, якія гарманічна дапаўняюць серыі «Птушкі года», «Коні», «Кветкі Беларусі». Дзіцячую творчасць дэманструюць рознакаляровыя статуэткі «Клоўн», «Тата з дачкой», «Гаспадыня меднай гары», «Рыбак і рыбка», «Аляксандр Сяргеевіч Пушкін», «Малахітавая шкатулка» і іншыя.

Выстаўка «На вагу золата» — гэта добрая магчымасць бліжэй пазнаёміцца з гісторыяй вырабу памятных манет, якія адлюстроўваюць важныя падзеі эпохі.

Экспазіцыя працуе да 7 ліпеня.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА,
фота аўтара

Беларуска-расійскі праект з французскім акцэнтам

Далейшую сваю адукацыю Глеб працягваў у Расіі, дзе закончыў Маскоўскую кансерваторыю як вакаліст і Вышэйшае тэатральнае вучылішча імя Шчэпкіна як акцёр. Набыў вядомасць як папулярны спявак, а таксама як аўтар музыкі да тэатральных пастановак і мноства фільмаў, сярод якіх — шырокавядомы шматсерыйны кінафільм «Адмірал». А 10 гадоў таму Матвейчук арганізаваў сваю Тэатральную кампанію, першай пастаноўкай якой стаў музыка-драматычны спектакль «Тэрыторыя страсці», створаны паводле рамана Шадэрло дэ Лакло «Небяспечныя сувязі». У гэтай пастаноўцы ён выступаў не толькі як кампазітар, але і як выканаўца адной з галоўных роляў.

Сярод тых, хто высока ацаніў новы творчы праект Глеба Матвейчука, быў і яго першы педагог. Адам Асманавіч, будучы на той час мастацкім кіраўніком Беларускага музычнага тэатра, загарэўся жаданнем ажыццявіць гэтую пастаноўку на нашай сцэне. Але ўсяму свой час. Спектакль «Тэрыторыя страсці» з цягам часу відазмяняўся, і ў 2021 годзе з'явілася яго абноўленая версія пад арыгінальнай назвай «Небяспечныя сувязі». Менавіта гэтая версія і была пастаўлена на сцэне нашага тэатра. А рэжысёрам-пастаноўшчыкам выступіў сам Глеб Матвейчук. Над спектаклем працавалі яшчэ два прадстаўнікі яго Тэатральнай кампаніі — другі рэжысёр Аляксандра Каспарова і балетмайстар-пастаноўшчык Ірына Сацюкова.

Перш чым разважаць аб гэтым спектаклі, неабходна спыніцца на яго спецыфічнай літаратурнай аснове. Гэта французскі эпісталажны раман другой паловы XVIII стагоддзя, які меў скандальную рэпутацыю і некаторы час быў

175 п'есаў, доўгіх і насычаных падрабязнасцямі, а падзеі, якія ў іх апісваюцца, адбываюцца на працягу прыкладна паўгода. Пераўтварыць такі літаратурны масіў у п'есу не так складана, а вось паставіць на яе аснове нават драматычны спектакль — складана, бо непазбежна дэвідзецца рэзаць і спрашчаць матэрыял.

А стварэнне лібрэта для музычнага спектакля — справа наогул вельмі спецыфічная. І за яе ўзяўся акцёр Валерый Яроменка, які выконваў адну з роляў у першай версіі гэтай пастаноўкі. Тут ужо нельга гаварыць нават аб спрашчэнні літаратурнай асновы, бо яна выкарыстоўвалася толькі як крыніца для стварэння вобразнай сістэмы сцэнічнага твора. Калі ў рамана падаецца разгорнутая і паслядоўная карціна змены характараў і паводзін персанажаў, то ў лібрэта прадстаўлены толькі культурна-эпічныя моманты самых важных падзей. І, што нечакана, сам тэкст лібрэта падаецца ў вершаванай форме, прытым са спецыфічнай рыфмай. Глеб Матвейчук адзначае, што менавіта такая рыфмоўка з лагічным націскам на ключавыя словы найбольш прымальна для сцэнічнага вымаўлення. А тэксты песень для музычных нумароў напісаў вядомы драматург Карэн Кавалера, з творчасцю якога нашы глядачы знаёмы па многіх расійскіх мюзіклах.

Пра музычны складнік сваёй пастаноўкі Матвейчук распавядае так: «Я адразу бачу рэжысёрскае вырашэнне спектакля. Таму як рэжысёр даю заданне сабе як кампазітару напісаць музыку да той ці іншай сцэны. Я музыку не чую, а бачу ўжо ў сцэнічным яе ўвасабленні. Самае галоўнае на этапе стварэння праекта — закласці і ў лібрэта, і ў музыку хітовыя моманты, якія ўплываюць на

музычных нумароў. І гэта праяўляецца ўжо з першай сцэны спектакля. Перад глядачом паўстаюць постаці жанчыны і мужчыны ў чорных плашчах і масках, якія сімвалізуюць жаночы і мужчынскі пачаткі, а масоўка з хору і балета — усё чалавецтва. Кароткі антаганістычны дыялог дзвюх постацей заканчваецца сакраментальным выслоўем: «Мужчыну з жанчынай змагацца? / Змагацца жанчыне з мужчынам? / Як гэта неразумна...» А потым гучыць музычны пралог «Небяспечная гульня», адрывістыя харавыя фразы якога па настроі асацыіруюцца са знакамітай кантатай Карла Орфа *Carmine Burana*. Трывожны пачатак, які нагадвае аб зменлівасці і непераадольнасці Фартуны...

Па задумцы аўтараў праз увесь спектакль лейтматывам праходзіць тэма барацьбы мужчынскага і жаночага пачаткаў. У рамана такой заўякі, зразумела, няма. А вось барацьба галоўнай герані з галоўным героем ёсць — прыземленая, цыннічная і бязлітасная.

...Постаці ў чорным скідваюць свае плашчы і маскі, і перад глядачом паўстаюць бліскучыя прадстаўнікі французскай арыстакратыі — маркіза дэ Мертэй і віконт дэ Вальмон. Яны — былыя палубоўнікі, але паміж імі існуе нейкая метафізічная сувязь, якая дазваляе ведаць падрабязнасці новых любоўных прыгод адно аднаго. Без лішніх рэверансаў маркіза звяртаецца да віконта з просьбай дапамагчы ёй адпомсціць свайму апошняму палубоўніку графу дэ Жэркуру, які кінуў яе і сабраўся жаніцца з 16-гадовай Сесіль дэ Валанж. У адпаведнасці з каварным планам маркізы віконт павінен спакусіць юную нявесту, якая атрымала выхаванне ў манастыры: «Няхай Жэркурава бацькоўства надта хутка пацешыць свет». І гэта пры тым, што Сесіль даводзіцца ёй хроснай дачкой! Але віконт, вядомы парыжскі валакіта і спакуснік, напачатку адмаўляецца: «Мне нават не пасуе / З маёй рэпутацыяй раптам у лялькі гуляць». Усе яго думкі былі скіраваны на новую нязвычайную ахвяру — замужнюю мадам дэ Турвель, якая вызначалася сапраўднай, не фальшывай дабрадзеінасцю і шчырай рэлігійнасцю. У рамана віконт у сваіх п'есах падрабязна апісвае ўсе спробы дабіцца прыхільнасці гэтай жанчыны, і маркіза разумее тое, чаго яшчэ не разумее ён сам. Вальмон загахаўся!.. І з гэтым яна не змірыцца ніколі! Тым часам мадам дэ Турвель прыкладае неймаверныя намаганні для барацьбы з самай сабой — яна лічыць грахом нават думаць пра віконта!

Адначасова разгортваюцца падзеі, звязаныя з Сесіль і яе настаўнікам музыкі шэвалье Дансені, паміж якімі ўспыхваюць іскрыны першага нясмелага кахання. А, між тым, маці Сесіль —

заўятая пляткарка і аматарка ўмешвацца ў чужыя справы, красамоўна расказвае мадам дэ Турвель пра шматлікія «подзвігі» віконта. І вось тут ён успомніў просьбу маркізы...

Усе перыпетыі ў спектаклі перадаюцца пераважна музычнымі сродкамі праз ары, дуэты, ансамблі — нумарамі, блізкімі да сімфа-року, лірычнымі баладамі, электроннай танцавальнай музыкай і нават вальсам. Пры гэтым практычна ў кожнай сцэне прысутнічаюць балетныя нумары, харэаграфічны малюнак якіх уражвае сваёй вобразнай напоўненасцю, нечаканасцю прыёмаў і вытанчанай прыгажосцю. Без балета гэты спектакль проста немагчыма ўявіць. Таксама як і без хору, якому падудны ўсе жанры, у тым ліку і грыгарыянскія харалы, калі падзеі разгортваюцца ў каталіцкім храме.

У канцы спектакля псіхалагічныя дуэлі паміж маркізай і віконтам усё больш абстрагуюцца. Яна не можа дараваць яму каханне да іншай жанчыны, а ён ад гэтага кахання рве сваю душу на часткі: «Як мне цябе кахаць і быць сабой?!» Да таго ж віконт становіцца закладнікам недарэчнай спрэчкі з маркізай, паабяцаўшы кінуць дэ Турвель адразу пасля таго, як яму ўдасца яе заваяваць. Ён аказваецца бязвольным і слабым перад жалезнай воляй маркізы, якая літаральна здэкуюецца з яго ў сваім пісьме: «З-за таго, што мяне забавляла сароміць вас гэтым каханнем, вы мужна ахвяравалі ім. Вы б і тысячай жанчын ахвяравалі, абы не цярыцца насмешку».

Спектакль гэты — пра гібель маралі, што прыводзіць да гібелі кахання і смерці тых, хто кахаў. Віконт загінуў на дуэлі з шэвалье Дансені, якому маркіза нашаптавала, што сталася з Сесіль. Мадам дэ Турвель атрымала псіхічнае расстройство і ў хуткім часе памерла. А Сесіль вымушана была схавацца ў манастыры, каб свет не дазнаўся, што з ёю адбылося. Але Фартуна пакарае і драпежніцу маркізу. У фінале рамана яна акунула ў мора нягод: цяжкая хвароба і фізічнае калецтва, проигрыш даўняй судовай цяжбы і поўнае банкруцтва... А ў спектаклі яе паглынае полымя ўласнай злачынай энергіі, якая спаліла знутры.

Ролю маркізы выконваюць Вольга Цярэнцьева-Чубукова і Вікторыя Жбанкова-Стрыганкова; віконта — Ілья Саванеўскі і Сяргей Суцько; мадам дэ Турвель — Яўгенія Крохіна і Ілона Ланкуць-Капусцінская; Сесіль — Ганна Юрачкіна і Наталля Чабёлка; Дансені — Уладзімір Свібовіч і Міхаіл Андрэеў. У іншых ролях заняты Наталля Дзяменцьева, Кацярына Дзегцярова, Сяргей Спруць і Яўген Ермакоў.

Зоя МАТУСЕВІЧ
Фота Сяргея ЧЫГІРА

нават забаронены за абразу маральнасці. Але з цягам часу Шадэрло дэ Лакло і яго «Небяспечныя сувязі» былі рэабілітаваны. І ў рамана ўбачылі не абразу маральнасці, а вострую сатыру на норавы французскай арыстакратыі і глыбокі псіхалагізм. Нават у артыкуле Вялікай савецкай энцыклапедыі, прысвечаным дэ Лакло, адзначалася, што ў сваім адзіным літаратурным творы ён праявіў сябе як майстар аналітычнага рамана і цвярозага псіхалагічнага аналізу.

Цікава, што дэ Лакло ўдасканаліў жанр эпісталажнага рамана, значна павялічыўшы ў ім колькасць персанажаў — аж да дзесяці. І пастаянная змена характару кожнага з іх фіксуецца ў паслядоўнасці яго ўласных п'есаў, а таксама адлюстроўваецца ў характарыстыках, дадзеных іншымі персанажамі ў пералісцы паміж сабой. У цэлым у рамана уваходзіць

эмацыянальнае ўспрыманне зместу ўсяго твора. Музыканы матэрыял у цэлым выглядае як шматжанравая палітра, дзе спалучаюцца класічныя жанры, джаз, рок, эстрада, элементы клубнай музыкі. Пры гэтым усё нумары аб'яднаны агульным музычным вырашэннем, якое прадугледжвае стылізацыю. Такая шматжанравасць дапамагае пераключыць увагу глядача і пастаянна яго захапляць і здзіўляць, падтрымліваючы цікавасць да пастаноўкі». З усімі складанасцямі гэтага музычнага мікса выдатна справіўся наш дырыжор-пастаноўшчык Мікалай Макаравіч.

У розных мюзіклах па-рознаму вытрымліваецца баланс літаратурнай асновы (лібрэта) і музычнага матэрыялу. Пастаноўка Матвейчука поўнаасцю трымаецца на музычнай драматургіі. А непрацяглыя размоўныя сцэны мала спрыяюць развіццю сюжэта і хутчэй служаць своеасаблівай падводкай да

Хто правіць баль?

Спектакль «Маскарад» па матывах аднайменнага твора Міхаіла Лермантава паказалі ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горкага. Чым тлумачыцца неабходнасць звароту менавіта да гэтага твора? Як адрозніваецца сцэнарый пастаноўкі ад арыгінальнага тэксту? Навошта глядачу чарговы сцэнічны вяртыянт знакамітай п'есы? Паразважаем і паспрабуем даць адказы.

Драму «Маскарад» паставіў Дэвід Разумаў, які ў 2019 годзе скончыў Беларускае дзяржаўнае акадэмію мастацтваў па спецыяльнасці «Рэжысёр драматычнага тэатра» (курс заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь Сяргея Кавальчыка) і адразу пачаў працаваць у Горкаўскім тэатры. Глядач добра знаёмы з акцёрам Дэвідам Разумавым. Яго можна ўбачыць, напрыклад, у ролі Трухачэўскага ў спектаклі «Крэйца-рава саната» (па аднайменным творы Льва Талстога), у вобразе Матроса ў пастаноўцы «Дванаццатая ноч» (па п'есе Уільяма Шэкспіра), сыграў ён і Аляксандра Андрэевіча Чацкага ў спектаклі «Гора ад розуму» (па класіцы Аляксандра Грыбаедава)... Як рэжысёр Дэвід Разумаў выступіў у спектаклях «У віры» (разам з Янінай Новак) і «Фаўст. Пагадненне з д'яблам» (па матывах трагедыі Іагана Вольфганга фон Гётэ). Такім чынам, ён паспеў папрацаваць і з уласным тэкстам, і са складаным класічным матэрыялам. Мяркуючы па прэм'еры, малады рэжысёр усё ж схіляецца да працы-танна літаратурных шэдэўраў.

«Маскарад» Міхаіла Лермантава няхай і не папулярная п'еса, аднак усё ж карыстаецца ўвагай сучасных рэжысёраў. Яркі прыклад — бурлівая і пышная пастаноўка ў Дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Яўгенія Вахтангава. Спектакль яшчэ ў 2010 годзе паставіў знакаміты рэжысёр Рымас Тумінас, які нядаўна пайшоў з жыцця. Яго «Маскарад» — дагэтуль на сцэне вядучага маскоўскага тэатра.

У звароце розных пастаноўшчыкаў да твора Міхаіла Лермантава можна ўбачыць імкненне распавесці пра загану асобнага чалавека і ўсяго грамадства: тыя ж маскарады ў традыцыйным разуменні сышлі ў мінулае, аднак іх замянілі карнавалы і балі ў іншым выглядзе; так, людзі не мяняюцца, і яны па-ранейшаму здольны забраць у іншага ўсё, што палічаць патрэбным, разбурыць яго мары і надзеі. Магчымасць праілюстраваць розныя бакі радасці і гора, лютасці і міласэрнасці, пэўна, прывабіла і Дэвіда Разумава, які з дапамогай анахронізмаў асучасніў класічны сюжэт. Няма ў гэтым спектаклі звыклых прыгожых дэкарацый, адпаведных касцюмаў, святочнасці... Такое пазнавальнае сёння ў сваёй манахромнай жорсткасці.

Галоўную ролю Яўгенія Арбеніна выканаў адзін з найбольш папулярных акцёраў Горкаўскага тэатра Андрэй Сенькін. Яго герой не зусім той сталы чалавек, які вельмі шмат бачыў у жыцці і знайшоў заспакаенне ў абдымках маладой прыгажуні Ніны. Тут Арбенін выглядае ледзь не юнаком, але ўжо

стомленым і раздражнёным. Выбар акцёра на ключавую ролю здаецца апраўданым, адпаведным задуме, у аснове якой — аповед пра сучасніка, хваробы і заганы якога толькі маладзёўць. Блізкія па ўзросце і астатнія асноўныя дзеючыя асобы: ролю князя Звездзіча выконвае Кірыл Нікіцін, Ніну Арбеніну — Алена Сцяцэнка, а Ганну Штраль — Віталіна Бідзюк.

Пераважна стрыманы назіральнік, Дэвід Разумаў у канцы спектакля ўсё ж выказвае сваё стаўленне да таго, што адбываецца на сцэне. Яго фінал здзіўляе магчымасцю шчасця, шансам пазбегнуць, здавалася б, нэканаванага... Тут жа прыгадваюцца лёс-рэжысёр, лёс-суддзя — такія моцныя сілы ў многіх творах Міхаіла Лермантава, у «Маскарадзе», дарэчы, таксама (лёс увасабляе асобны персанаж — Невядомы ў выкананні Сяргея Пракопіча). Аднак прадвызначанасць тут пераможана воляю творцы, рэжысёра Дэвіда Разумава, які пэўным чынам змяніў асноўныя сюжэтныя лініі і зрабіў стаўку на жыццёвасць сітуацый і псіхалагізм.

Надзея гучыць у тым ліку ў вялікім вальсе Арама Хачатурана, напісаным у свой час менавіта для спектакля «Маскарад» тэатра імя Вахтангава. Прамаўляецца ў канцы спектакля і «Малітва» Міхаіла Лермантава: «В минуту жизни трудную // Теснится ль в сердце грусть, // Одну молитву чудную // Твержу я наизусть...» Зразумела, з яе дапамогай рэжысёр імкнецца давесці глядачу, што абавязкова будзе верыцца і плакацца, і на душы стане лёгка. Каштоўнае абяцанне, як лічыце?

Яўгенія ШЫЦЬКА
Фота з сайта rustheatre.by

Назар ТАМАНСКИ:

«Форма не павінна браць верх над зместам»

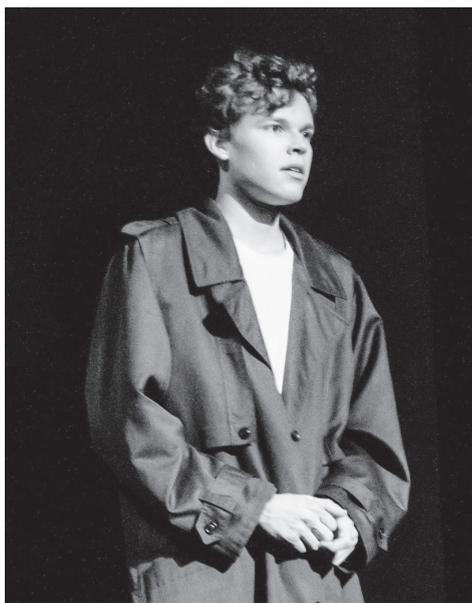
Для артыстаў тэатр становіцца месцам раскрыцця талентаў, дае магчымасць прыўнесці свежы погляд у свет мастацтва. Мы паразмаўлялі з акцёрам Тэатра юнага глядача Назарам Таманскім і даведаліся, з якімі складанасцямі сутыкаюцца маладыя спецыялісты і як на тэатр уплываюць эксперыменты з формамі і жанрамі.

Назар Таманскі не марыў стаць акцёрам. Яго творчы шлях пачаўся з паступлення ў БДАМ.

— Апынуўся ў прафесіі па ўдалым збегу абставін. Калі вучоба ў школе заканчвалася і трэба было думаць, як жыць далей і куды паступаць, я разумеў адно: не хачу, каб мая будучая прафесія была руцінная. Марыў, каб жыццё было яркім, насычаным, цікавым і поўным новых знаёмстваў, каб кожны новы дзень не быў падобны да папярэдняга. Супаставіўшы ўсе гэтыя ўмовы, вырашыў, што акцёрская прафесія цалкам зможна задаволіць усе патрабаванні.

Па словах маладога чалавека, пасля выхаду на сцэну яго ўяўленне пра тэатр не змянілася, а ТЮГ, як лічыць Назар, можна назваць адным з найлепшых тэатраў рэспублікі. Аднак з цяжкасцямі сутыкнуцца давялося:

— Галоўная цяжкасць — недахоп вопыту, як сцэнічнага, так і жыццёвага, з-за чаго не адразу атрымліваецца

знайсці спосаб найлепшым чынам увазбодзіць тую ці іншую ідэю. Асабісты і прафесійны вопыт мае вялікае значэнне. Больш вопытныя акцёры здольны хутчэй сарыентавацца і справіцца з пастаўленымі задачамі, а мне часам даводзіцца працаваць над тымі ж задачамі больш часу.

Нягледзячы на нявопытнасць, малады акцёр даволі лёгка ўліўся ў калектыў:

— Перыяд адаптацыі прайшоў вельмі хутка. Усё прайшло значна лягчэй,

чым чакаў. Бо заўсёды, калі прыходзіш у новы калектыў, ёсць асцярогі: а як мяне прымуць? а ці змагу я з кімсьці пасябраваць? Гэтыя пытанні мучылі мяне зусім нядоўга, бо з боку калег я адчуваў і працягваю адчуваць падтрымку і ўвагу. Я заўсёды магу звярнуцца з якім-небудзь пытаннем да любога з нашай трупы і ведаю, што мне дапамогуць. Толькі ў камандзе, дзе адзін за ўсіх і ўсе за аднаго, можа нараджацца сапраўднае мастацтва.

Назару Таманскаму яшчэ не давялося сутыкнуцца з крытыкай глядачоў, аднак яго працу строга ацэньваюць блізкія.

— У дадзены момант мае галоўныя крытыкі — сябры, аднакурснікі, майстры, якія прыходзяць на спектаклі. Яны могуць сказаць, што ім спадабалася і што варта дапрацаваць. У любым выпадку ўсё трэба ўмець ўспрымаць правільна. Калі крытыка канструктыўная, то да яе можна і варта прыслухацца і зрабіць пэўныя высновы. А што датычыцца проста нейкіх гучных або эмацыянальных выказванняў, то іх трэба прапускаць міма вушэй. Галоўнае — з поўнай самааддачай падыходзіць да таго, чым займаешся. Паддабца ўсім проста немагчыма. Заўсёды знойдуцца тыя, хто скажа: «Ну, нават не ведаю...», але гэта ніяк не павінна адбівацца на працы, а тым больш на эмацыянальным стане.

Як любімы тэатральны жанр Назар вылучае трагікамедыю, бо менавіта на такіх спектаклях глядачы могуць перажыць увесь спектр эмоцый. Але станоўча адгукаецца і пра сучасныя тэндэнцыі ў тэатральным мастацтве, падтрымліваючы эксперыменты з формамі і жанрамі.

— Тэатр — жывы арганізм, ён не можа стаяць на месцы. Мне неверагодна цікава назіраць за тым, як класічныя творы ў новай форме атрымліваюць новае дыханне. Гэта абуджае жаданне зноў вярнуцца да ўжо знаёмай гісторыі. Каб тэатр быў жывым, ён павінен выклікаць у глядачоў цікавасць, ісці ў нагу з часам. Але форма не павінна браць верх над зместам. Не хочацца бачыць на сцэне «прыдумку дзеля прыдумкі». Усё павінна мецьсэнсавую нагрукку і эстэтычны пачатак.

Па словах маладога чалавека, нягледзячы на запал і энергію, уласцівыя маладым акцёрам, нельга забываць аб прафесіяналізме:

— Мне хацелася б бачыць больш самааддачы, шчырасці і сумленнага стаўлення да прафесіі. На мой погляд, не ўсе цяперашнія акцёры валодаюць гэтымі якасцямі.

Убачыць ігру Назара Таманскага на сцэне Тэатра юнага глядача можна 23 і 24 мая падчас спектакля па п'есе У. Шэкспіра «Рамэа і Джульета».

Марыя АСМАЛОЎСКАЯ
Фота даслана аўтарам

3 павагай да спадчыны

У арт-гасцёўні «Высокае м'ста» адкрылася выстаўка кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і касцюма Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, прысвечаная 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Тэма захавання памяці і гістарычнай спадчыны нашай Радзімы — адзін з ключавых напрамкаў педагагічнай і выхавальчай дзейнасці акадэміі мастацтваў. Кожнае новае пакаленне студэнтаў па-свойму пераасэнсоўвае культурны код беларусаў, надае падзеям мінулага асаблівы сэнс. На выстаўцы «Культурныя коды» прадстаўлены погляд моладзі на багатыя традыцыі беларускага мастацтва, павага да гістарычнай спадчыны і сапраўдная любоў да Радзімы.

У экспазіцыі — дыпломныя праекты выпускнікоў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, выкананыя ў розных напрамках і тэхніках. У адной прасторы злучыліся кераміка, шкло, тэкстыль...

Дамінантай з'яўляюцца работы студэнтаў спецыяльнасці «Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва (вырабы з тэкстылю)». Праекты розныя, але іх, быццам чырвонай ніткай, аб'ядноўвае любоў да культуры нашай краіны,

«Элемент». М. Вавулава, 2023 г.

якая прасочваецца не толькі ў саміх творах, але і ў іх назвах.

Сустрэкае наведвальнікаў праект А. Лагуценка «Таямніцы Гальшанскага замка». Гэта мастацкія вобразы калекцыі хустак, зробленых з дапамогай мокрага шоўку і лічбавага друку. На кожнай хустцы адлюстраваны розныя сюжэты, звязаныя з мінулым і сённяшнім днём Гальшанскага замка. Тут можна ўбачыць маёнтак на стадыі будаўніцтва ў перыяд сярэднявечча і паглядзець на сучасных турыстаў, якія прыехалі пазнаёміцца з беларускай архітэктурнай спадчынай. Тонкая работа здзіўляе філіграннасцю і ў той жа час прастатой і лёгкасцю.

Яркія матывы Гальшанскага замка змяняюцца фантастычнымі вобразами космасу. Праект М. Гапіенка «Сусветы Драздовіча» з іншага ракурсу разглядае творчасць знакамітага мастака, прыносячы новы сэнс у вядомыя сюжэты. У дыпломную работу ўваходзіць калекцыя з пяці дываноў: «Сатурн», «Месяц», «Зямля», «Марс» і «Венера». Стылістыка іх падпарадкавана мадэрну, бо менавіта ў гэты перыяд Язэп Драздовіч вучыцца ў рысавальнай школе. Дываны, распрацаваныя М. Гапіенка, не выглядаюць старамодна і неактуальна — наадварот, сучасны погляд дае традыцыям новае жыццё.

Працягвае тэму тэкстылю дыпломны праект Т. Сохавай «У зачараваным царстве», прадстаўлены ў выглядзе мастацкіх вобразаў калекцый тканін

і тэкстыльных аксесуараў. Асновай для работы паслужылі творы Максіма Багдановіча. Яго раннія вершы шмат расказваюць пра міфалагічных істот беларускага фальклору. Іх і аб'яднала ў сваім праекце Т. Сохава. На звычайных прадметах гардэробу (сумкі, кашалёк і інш.) можна разглядзець вобразы русалкі, вадзяніка, лесуна і іншых.

З работамі Т. Сохавай перагукаецца дыпломны праект М. Шчытнікавай на тэму «Радзівілы». Асновай для твораў сталі вобразы пяці жанчын, прадстаўніц найстарэйшага і наймагутнейшага роду: Ганны Кацярыны, Барбары, Марыі Дароты, Францішкі Уршулі і Эльжбеты. Аўтар натхнялася гістарычнымі артэфактамі з Нясвіжскага замка. Тэкстыльныя аб'екты, вырабленыя з мокрага шоўку з выкарыстаннем мяккіх колераў, адлюстроўваюць складаны лёс і характары вядомых жанчын.

Праект «Элемент», распрацаваны М. Вавулавай, прысвечаны дасягненням беларускай навукі ў сферы радыёбіялогіі. Важнай тэмай стала катастрофа на Чарнобыльскай АЭС, якая закрунула шмат беларускіх сем'яў, у тым ліку і родных мастачкі. Праект складаецца з

«Гісторыі Івянца прысвячаецца...». М. Каробкін, 2018 г.

калекцыі інтэр'ерных тканін і габелена. Яркія штучныя кіслотныя адценні адлюстроўваюць уплыў радыяцыі на асяроддзе ў выглядзе мутацый, дэфармацый і разнастайных адхіленняў.

Блок, прысвечаны тэкстылю, добра дапаўняюць работы з керамікі і шкла. Дыпломны праект М. Каробкіна «Гісторыі Івянца прысвячаецца...» з'яўляецца прыкладам работы з традыцыйнай керамікай, дзе спалучаюцца ліццё, метал і шкло. Калекцыю керамічных аб'ектаў працягваюць чайны сервіз «Нетры» (А. Паўлюкевіч) і кафейны сервіз «Для

«Сусветы Драздовіча: Венера». М. Гапіенка, 2023 г.

Музея ката» (І. Місцюкевіч). Дэкаратыўныя свяцільнікі «Лёд і полімя», выкананыя з дапамогай фарфору і палівы, нагадваюць марозныя ўзоры на чыстай празрыстай вадзе.

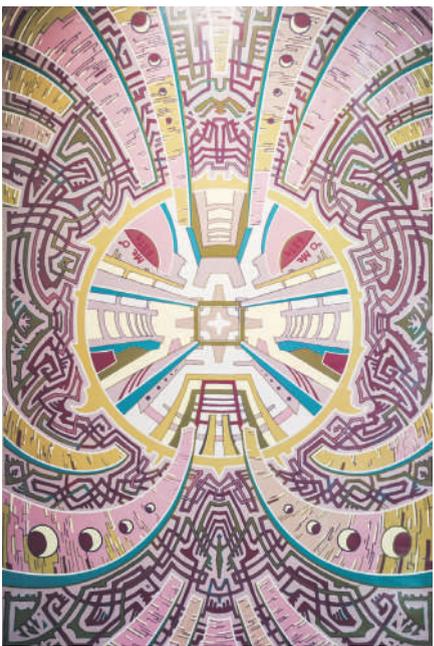
Калекцыя жаночага адзення «Дарога дамоў» М. Фрыдман, распрацаваная па матывых беларускага народнага касцюма,

пераасэнсоўвае нацыянальныя традыцыі ткацтва, багатыя на геаметрычныя формы і ўзоры. Аўтар у сваёй рабоце выкарыстоўвае камбінацыі лянной, джынсавай тканіны і арганзы.

Спалучэнне тэкстыльных вырабаў з керамічнымі і шклянымі кампазіцыямі выглядае арганічна. Камбінацыя сучаснага мастацтва і нацыянальных традыцый адлюстроўвае разнастайнасць і глыбіню беларускай культуры.

Выстаўка працуе да 9 чэрвеня.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА,
фота аўтара

«Сусветы Драздовіча: Марс». М. Гапіенка, 2023 г.

зваротная сувязь

Кожны радок — натхненне

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты», прысвечаны вядомым айчынным літаратарам. Гэтым разам размова пойдзе пра народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна.

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з паэтам Мікалаем Іваноўскім.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — старонкі рамана Фёдара Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Івана

Чыгрынава «Плач перапёлкі» (у выкананні Маргарыты Захарыя).

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Андрэя Александровіча.

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штоўвечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

6 мая — у Дом дружбы (вул. Захарова, 28) на творчае мерапрыемства, прысвечанае гістарычным перамогам беларускага і ў этнамскага народаў. Пачатак у 16.00.

7 мая — у дзіцячую бібліятэку № 16 (вул. Якубоўскага, 32) на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Верасок», прымеркаванае да Дня Вялікай Перамогі. Госць — Іван Юркін. Пачатак у 11.00.

10 мая — у Школу юнага літаратара пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ (вул. Фрунзэ, 5, п. 309). Пачатак у 15.00.

12 мая — у Храм святой праведнай Сафіі Слуцкай (вул. Казінца, 108) на духоўна-асветніцкі праект з удзелам паэтаў сталічнага аддзялення. Пачатак у 12.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзеі
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
адрэсы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
02.05.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 675

Друк Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 1040
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзююцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

